

Cyngor Sir Ynys Môn

Adroddiad i'r:	PWYLLGOR GWAITH
Dyddiad:	24 MEDI 2024
Pwnc:	CYNLLUN ARIANNOL TYMOR CANOLIG 2025/26 – 2027/28
Deilydd(ion) Portffolio:	Y CYNGHORYDD ROBIN W. WILLIAMS – DIRPRWY ARWEINYDD A DEILYDD PORTFFOLIO - CYLLID
Rheolwr Gwasanaeth / Cyfarwyddwr:	MARC JONES – CYFARWYDDWR SWYDDOGAETH (ADNODDAU) / SWYDDOG ADRAN 151
Awdur yr Adroddiad:	MARC JONES
Ffôn:	01248 752601
E-bost:	rmjfi@ynysmon.gov.uk
Aelodau Lleol:	Amherthnasol

A – Argymhelliad/ion a rheswm/rhesymau

Argymhellion

Mae gofyn i'r Cyngor sefydlu system gadarn i fonitro a rheoli ei gyllideb refeniw, ac elfen allweddol o'r system honno yw Cynllun Ariannol Tymor Canolig (CATC). Mae'r cynllun yn nodi strategaeth cyllideb y Cyngor dros y tair blynedd nesaf ac yn nodi'r rhagdybiaethau a fydd yn cael eu cynnwys yn y broses o osod y gyllideb flynyddol.

Gofynnir i'r Pwyllgor Gwaith nodi cynnwys y cynllun, cymeradwyo'r rhagdybiaethau a wnaed ac ystyried sut i bontio'r bwch cyllidol a nodir yn yr adroddiad fel rhan o'r broses ar gyfer gosod cyllideb refeniw 2025/26.

Mae'r adroddiad manwl ynghlwm fel Atodiad1.

B – Pa opsiynau eraill wnaethoch chi eu hystyried a beth oedd y rhesymau am eu gwrthod ac/neu am ddewis yr opsiwn hwn?

Mae'r Cynllun Ariannol Tymor Canolig yn seiliedig ar nifer o ragdybiaethau, sydd yn seiliedig ar y wybodaeth orau sydd ar gael. Felly, nid ystyriwyd unrhyw opsiynau eraill.

C – Pam fod hwn yn benderfyniad i'r Pwyllgor Gwaith?

Yn unol â pharagraff 4.3.2.2.1 Cyfansoddiad y Cyngor, rhaid i'r Pwyllgor Gwaith gyhoeddi datganiad cyn pennu cyllideb, a hynny cyn 30 Medi bob blwyddyn.

Ch – A yw'r penderfyniad hwn yn gyson â'r polisi a gymeradwywyd gan y Cyngor llawn?

Ydi, mae'n unol â pharagraff 4.3.2.2.1 o Gyfansoddiad y Cyngor.

D – A yw'r penderfyniad hwn o fewn y gyllideb a gymeradwywyd gan y Cyngor?

Ni fydd y penderfyniad, er y bydd yn cael effaith ar gyllideb 2025/26, yn arwain at unrhyw gostau ychwanegol nac yn creu unrhyw incwm ychwanegol yn ystod blwyddyn ariannol 2024/25. O ganlyniad, ni fydd y penderfyniad hwn yn cael effaith ar y gyllideb a gymeradwywyd gan y Cyngor ar gyfer 2024/25.

Dd – Asesu'r effaith bosibl (os yw'n berthnasol):		
1	Sut mae'r penderfyniad hwn yn effeithio ar ein hanghenion tymor hir fel Ynys?	Mae'r CATC yn nodi sefyllfa ariannol y Cyngor dros y 3 blynedd ariannol nesaf. Mae hyn yn cael effaith ar lefel y gwasanaethau y gall y Cyngor eu darparu i ddiwallu anghenion yr Ynys a'i thrigolion.
2	A yw hwn yn benderfyniad y rhagwelir y bydd yn atal costau / dibyniaethau ar yr Awdurdod yn y dyfodol. Os felly, sut?	Mae nodi a chytuno ar sefyllfa ariannol ar gyfer y tymor canolig yn caniatáu i'r Cyngor gynllunio ar gyfer cost gwasanaethau yn y dyfodol. Bydd cynllunio ariannol da yn golygu bod modd osgoi costau dianghenraid yn y dyfodol.
3	A ydym wedi bod yn cydweithio â sefydliadau eraill i ddod i'r penderfyniad hwn? Os felly, rhowch wybod gyda phwy.	Mae'r Cyngor, ynghyd â'r 21 Awdurdod Lleol arall yng Nghymru a Chymdeithas Llywodraeth Leol Cymru (CLILC) wedi gosod allan sefyllfa ariannol ar draws Cymru i Lywodraeth Cymru (LIC). Mae'r Cyngor hefyd yn gweithio'n agos â'r 5 awdurdod arall yng Ngogledd Cymru mewn perthynas â'r rhagdybiaethau manwl a ddefnyddir yn y cynllun.
4	A yw dinasyddion Ynys Môn wedi chwarae eu rhan wrth ddrafftio'r ffordd hon ymlaen, gan gynnwys y rhai hynny y mae'r penderfyniad hwn yn cael effaith uniongyrchol arnynt? Esboniwch sut.	Mae'r cyllidebau refeniw a chyfalaf blynyddol yn destun proses ymgynghori gyhoeddus. Mae'r Pwyllgor Gwaith yn ystyried canlyniad yr Ymgynghoriad cyn cyflwyno ei gynigion cyllideb terfynol i'r Cyngor llawn ym mis Mawrth bob blwyddyn.
5	Nodwch unrhyw effaith y gallai'r penderfyniad hwn ei chael ar y grwpiau a warchodir o dan Ddeddf Cydraddoldeb 2010.	Nid yw'r CATC yn gwneud unrhyw benderfyniadau ynghylch gwariant. Byddai unrhyw benderfyniadau ynghylch gwariant yn ffurfio rhan o'r gyllideb flynyddol, a byddai cynigion unigol yn cael eu hasesu mewn perthynas â'u heffaith ar grwpiau a warchodir o dan Ddeddf Cydraddoldeb 2010 yr adeg hynny.
6	Os yw hwn yn benderfyniad strategol, nodwch unrhyw effaith y gallai'r penderfyniad ei chael ar y rhai hynny sy'n profi anfantais economaidd gymdeithasol.	Nid yw'r CATC yn gwneud unrhyw benderfyniadau ynghylch gwariant. Byddai unrhyw benderfyniadau ynghylch gwariant yn ffurfio rhan o'r gyllideb flynyddol a byddai effaith cynigion unigol ar y rhai hynny sy'n wynebu anfantais economaidd gymdeithasol yn cael ei hasesu bryd hynny.
7	Nodwch unrhyw effaith y gallai'r penderfyniad hwn ei chael ar gyfleoedd i bobl ddefnyddio'r iaith Gymraeg ar ac ar drin yr iaith Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg.	Dim effaith
E – Gyda phwy yr ymgynghorwyd?		Beth oedd eu sylwadau?
1	Prif Weithredwr / Tîm Arweinyddiaeth (TA) (gorfodol)	Ystyriodd y Tîm Arweinyddiaeth yr adroddiad yn ei gyfarfod ar 3 Medi 2024. Ymgorfforwyd sylwadau'r Prif Weithredwr a'r TA yn y drafft terfynol.
2	Cyllid / Adran 151 (gorfodol)	Swyddog Adran 151 yw awdur yr adroddiad.
3	Swyddog Cyfreithiol / Monitro (gorfodol)	Mae'r Swyddog Monitro yn aelod o'r TA.
4	Adnoddau Dynol (AD)	Amherthnasol
5	Eiddo	Amherthnasol
6	Technoleg Gwybodaeth Cyfathrebu (TGCh)	Amherthnasol
7	Caffael	Amherthnasol
8	Sgriwtini	
9	Aelodau Lleol	

F - Atodiadau

Atodiad 1 - Adroddiad Manwl ar y Cynllun Ariannol Tymor Canolig

Atodiad 2 – Rhagdybiaethau'r CATC

Atodiad 3 - Amcangyfrif o'r Gyllideb Refeniw Net ar gyfer 2025/26 – 2027/28

Atodiad 4 - Dadansoddiad o Gyllideb 2024/25 yn ôl Gwasanaeth a'r math o ddarpariaeth

Ff - Papurau cefndir (cysylltwch ag awdur yr Adroddiad am unrhyw wybodaeth bellach):

1. CYFLWYNIAD A CHEFNDIR

- 1.1. Mae'r Cynllun Ariannol Tymor Canolig (CATC) yn nodi lefel yr adnoddau y mae'r Cyngor yn debygol o fod eu hangen am y tair blynedd ariannol nesaf ac yn nodi sut mae'r Cyngor yn bwriadu cydbwysu'r angen am adnoddau gyda'r cyllid sydd ar gael.
- 1.2. Paratowyd y CATC yn ystod cyfnod parhaus o ansicrwydd economaidd. Mae chwyddiant bellach yn sylweddol is ac o gwmpas targed Banc Lloegr ond mae cyfraddau llog yn parhau'n uchel. Bydd y newid yn Llywodraeth y DU yn arwain at newid mewn strategaeth economaidd a pholisi ariannol a chyllidol. Gallai hyn arwain at newid yn lefel y cyllid y gall Cynghorau Cymru ei dderbyn. Bydd digwyddiadau ledled y byd, fel y rhyfel parhaus yn yr Wcraïn ac etholiadau arlywyddol America sydd ar fin digwydd hefyd yn dylanwadu ar sefyllfa economaidd y byd ac yn ychwanegu at lefel yr ansicrwydd.
- 1.3. Bydd y Canghellor Llafur newydd yn cyhoeddi ei Datganiad Hydref ar 30 Hydref 2024, a gall y datganiad gynnwys mwy o fanylion ynghylch lefel y cyllid y bydd Llywodraeth Cymru (LIC) yn ei dderbyn o 2025/26 ymlaen. Mae'r CATC hwn yn seiliedig ar y rhagamcanion ariannol presennol a osodwyd gan Lywodraeth flaenorol y DU, ac efallai y bydd yn newid.
- 1.4. Nid yw'r sefyllfa mewn perthynas â'r dyfarniad cyflog ar gyfer staff NJC ar gyfer blwyddyn ariannol 2024/25 wedi'i setlo eto, gyda bwlch sylweddol rhwng cynnig cyflog y cyflogwr a chais yr Undebau. O ystyried bod tâl staff NJC yn cyfrif am tua £65m o wariant y Cyngor, mae'r diffyg cytundeb yn cynyddu'r ansicrwydd i'r cyllidebau wrth symud ymlaen. Yn ogystal â hyn, nid yw LIC eto wedi cyhoeddi dyfarniad cyflog athrawon, sy'n weithredol o fis Medi 2024. Mae cyflog athrawon yn cyfrif am £36m o wariant y Cyngor.
- 1.5. Mae'r CATC yn ystyried yr holl newidiadau y gwyddys amdanynt y mae'n rhaid eu cynnwys yn y gyllideb sylfaen ar gyfer 2024/25, ac mae'n gwneud rhagdybiaethau mewn perthynas â'r prif ffactorau sy'n effeithio ar gyllideb refeniw'r Cyngor (costau cyflogau, pensiynau, chwyddiant cyffredinol, cyllid LIC, pwysau demograffig a phwysau o ran galw).

2. SEFYLLFA ARIANNOL BRESENNOL Y CYNGOR

- 2.1. Ym mis Mawrth 2024, gosododd y Cyngor y gyllideb ganlynol:-

Tabl 1
Cyllideb Refeniw 2024/25

	£'m
Cyllideb Refeniw Net Derfynol 2023/24	174.569
Chwyddiant Cyflog a Chostau eraill sy'n Gysylltiedig â Staff	4.813
Chwyddiant nad yw'n Gyflog	2.446
Pwysau Cyllidebol a Buddsoddiadau Gwasanaeth	3.825
Newidiadau Cyllido Cyfalaf	1.424
Incwm Ychwanegol – uwchlaw cynnydd yn lefel chwyddiant	(0.365)
Arbedion Cyllidebol	(2.548)
Cyllideb Refeniw Net Derfynol 2024/25	184.164
Cyllidwyd gan:	
Cyllid Allanol Cyfun	127.586
Y Deth Gyngor (gan gynnwys y Premiwm)	52.153
Cronfeydd Wrth Gefn	4.425
Cyfanswm Cyllid 2024/25	184.164

- 2.2.** Gwelwyd cynnydd o £9.595m yn y gyllideb referniw net derfynol ar gyfer 2024/25, sy'n cyfateb i gynnydd o 5.5%. Cynyddodd y Cyllid Allanol Cyfun (AEF) 2.8% (ar ôl addasu ar gyfer y newid yn sylfaen y dreth a'r grantiau a drosglwyddwyd i'r setliad). Cynyddodd debyd y Dreth Gyngor 10.7%. Cynyddodd y tâl Band D 9.5%, gyda gweddill y cynnydd mewn debyd y Dreth Gyngor o ganlyniad i'r newid yn sylfaen y dreth a chynnydd yn y premiwm ail gartrefi o 75% i 100%.
- 2.3.** Ar ddiwedd blwyddyn ariannol 2023/24, nododd y Cyngor danwariant net o £1.732m (0.99%), gyda'r holl Wasanaethau ar wahân i Ofal Cymdeithasol Plant a Phriffyrdd, yn nodi tanwariant yn erbyn eu cyllideb. Roedd y sefyllfa o ran Priffyrdd yn gysylltiedig â thaliadau untro a sefyllfa sylfaenol y Gwasanaeth yw bod gwariant o fewn y gyllideb.
- 2.4.** Mae'r sefyllfa o ran Gwasanaethau Plant yn fwy pryderus, gyda nifer y plant mewn gofal yn cynyddu a chost lleoliadau yn cynyddu'n sylweddol. Mae'r gyllideb ar gyfer Gwasanaethau Plant wedi cynyddu 90% ers 2016/17, tra bod cyfanswm cyllideb referniw net y Cyngor ond wedi codi 48.5%, ac mae'r gyllideb bellach yn cyfrif am 7.8% o gyllideb referniw net y Cyngor o'i gymharu â 6.1% yn 2016/17. Er gwaethaf y cynnydd mewn cyllid, mae'r Gwasanaeth yn parhau i orwario ei gyllideb (10.7% yn 2023/24) ac mae sefyllfa ariannol y Gwasanaeth yn risg i sefydlogrwydd ariannol y Cyngor.
- 2.5.** Cafodd sefyllfa ariannol y Cyngor ei gwella hefyd gan apêl lwyddiannus y Cyngor yn erbyn gwerth ardrethol nifer o eiddo ac arweiniodd hynny at ad-daliad o £1.64m sydd wedi'i ychwanegu at falansau cyffredinol y Cyngor.
- 2.6.** Mae'r sefyllfa ariannol ar ddiwedd 2023/24 wedi cynyddu balansau cyffredinol y Cyngor o £14.039m ar ddechrau'r flwyddyn ariannol i £15.614m, er bod £4.425m wedi'i ddefnyddio fel cyllid ar gyfer cyllideb referniw 2024/25. Mae hyn yn lleihau'r adnoddau sydd ar gael i £11.189m. Gellir defnyddio'r balansau cyffredinol i gyllido costau ychwanegol heb eu cyllido sy'n codi yn ystod y flwyddyn a byddent yn gyllido unrhyw orwariant a allai godi yn ystod 2024/25. Mae'r Cyngor wedi gosod targed o gadw 5% o'r gyllideb gwariant referniw net fel isafswm balans ar gyfer cronfeydd wrth gefn cyffredinol, ar gyfer 2024/25, mae hyn gyfwerth â £9.2m, sydd £2m yn is na'r lefel bresennol.
- 2.7.** Roedd cronfeydd wrth gefn clustnodedig, sy'n cael eu cynnal gan y Cyngor i gyllido prosiectau penodol untro, i gyllido costau disgwylidig yn y dyfodol (e.e. colledion heb eu hyswiriio) a chyllid grant nas defnyddiwyd, yn £16.778m ar 31 Mawrth 2024, gostyngiad o £2.859m yn ystod y flwyddyn. Cynhaliwyd adolygiad o gronfeydd wrth gefn yn ystod y flwyddyn, gan dynnu £2.00m o'r cronfeydd wrth gefn clustnodedig a'u trosglwyddo'n ôl i falansau cyffredinol y Cyngor.
- 2.8.** Bu gostyngiad ym Malansau Ysgolion hefyd yn ystod 2023/24, o £6.716m i £5.577m. Mae sefyllfa gyllidebol y Cyngor dros y ddwy flynedd ddiwethaf wedi golygu bod y Cyngor wedi gorfod capio'r cynnydd o ran chwyddiant a ddarparwyd yn y gyllideb ac, o ganlyniad, mae Ysgolion wedi defnyddio eu balansau i bennu cyllideb gytbwys. Ar gyfer 2024/25, mae ysgolion yn bwriadu defnyddio £2.17m arall o'u balansau i gyllido eu costau. Os yw'r sefyllfa ariannol yn parhau i fod yr un mor heriol ag y mae ar hyn o bryd, mae'n debygol y bydd balansau'r ysgol yn gostwng ymhellach.
- 2.9.** Cafodd y Cyngor gynnydd yn lefel y Cyllid Allanol Cyfun (AEF) gan LC, i fyny £3.439m (2.8%) ers y flwyddyn flaenorol. Fodd bynnag, nid oedd y cynnydd mewn cyllid yn cynnwys y pwysau chwyddiant a wynebir gan y Cyngor ac, felly, nid oedd yn gynnydd ariannol mewn termau real. Bu cynnydd o 9.5% yn y Dreth Gyngor, ac nid oedd y cynnydd hwn ynghyd â'r cynnydd yn yr AEF yn ddigonol i gyllido'r cynnydd oedd ei angen yng nghyllideb referniw net y Cyngor. O ganlyniad, defnyddiwyd £4.425m o gronfeydd wrth gefn i gydbwysu'r gyllideb, yn ogystal â defnyddio £3.78m yn 2023/24. Mae'n bosibl defnyddio cronfeydd wrth gefn yn y tymor byr ac mae hynny'n rhoi amser i'r Cyngor sicrhau bod gwariant hirdymor yn cydfynd â'r cyllid sydd ar gael, ond nid yw'n bosibl parhau i ddefnyddio cronfeydd wrth gefn yn y tymor hir ac mae defnyddio'r cronfeydd hynny'n gwanhau gwydnwch ariannol y Cyngor.

2.10. Mae CIPFA yn argymhell defnyddio 4 dangosydd gwydnwch ariannol i asesu sefyllfa ariannol y Cyngor, sef:-

- Bwlch Cyllido fel canran o'r Gwariant Refeniw Net, cyn unrhyw gynnydd yn y Dreth Gyngor;
- Gor / Tan wariant mewn perthynas â gwariant refeniw net;
- Cronfeydd wrth gefn y gellir eu defnyddio fel canran o'r gyllideb refeniw net;
- Costau Cyllido Cyfalaf fel canran o wariant refeniw net.

2.11. Mae'r sefyllfa bresennol mewn perthynas â phob dangosydd fel a ganlyn:-

2.11.1 Tabl 2 - Bwlch cyllido fel Canran o Wariant Refeniw Net

Blwyddyn	Cyllideb Ddisymyd £'m	AEF £'m	Y Dreth Gyngor y flwyddyn flaenorol (nodyn 1) £'m	Cyfanswm y Cyllid cyn Cynnydd y Dreth Gyngor £'m	Amcangyfrif o'r Bwlch Cyllido £'m	% Bwlch
2018/19	132.337	94.924	33.644	128.568	3.769	2.85%
2019/20	134.702	95.159	35.087	130.246	7.156	5.21%
2020/21	142.203	101.005	39.370	140.375	1.828	1.29%
2021/22	147.076	104.825	41.161	145.986	1.090	0.74%
2022/23	155.501	114.549	42.957	157.506	(2.005)	(1.29%)
2023/24	173.830	123.665	44.879	168.544	5.286	3.04%
2024/25	188.992	126.973	47.628	174.601	14.391	7.61%

Nodyn 1 – Mae ffigyrau'r Dreth Gyngor y Flwyddyn Flaenorol yn cael eu haddasu i ystyried newidiadau i sylfaen y dreth

Mae'r tabl yn dangos bod y cyfnod o lymded wedi parhau yn 2018/19 a 2019/20, a bod y bwlch cyllido yn golygu bod angen gwneud arbedion a chynnydd uwch na chwyddiant yn y Dreth Gyngor. Yna bu gwelliant yn y sefyllfa yn 2020/21 a 2021/22, a llwyddwyd i lenwi'r bwlch cyllido drwy godi'r dreth gyngor ar sail chwyddiant neu'n is na chwyddiant. Yn 2022/23, roedd y sefyllfa'n sylweddol well ac roedd yn golygu bod modd gwneud buddsoddiad ychwanegol mewn gwasanaethau, ond gwaethygodd y sefyllfa eto yn 2023/24 a 2024/25, gyda'r bwlch cyllido'n cael ei lenwi'n bennaf drwy ddefnyddio cronfeydd wrth gefn i gydbwysu'r gyllideb.

Trafodir yn ddiweddarach yn yr adroddiad hwn sut mae'r sefyllfa ar gyfer 2025/26 ymlaen yn cymharu â'r data hanesyddol hwn.

2.11.2 Tabl 3 - Gor / Tan wariant mewn perthynas â Gwariant Refeniw Net

Blwyddyn	Cyllideb Refeniw Net £'m	Gwariant Refeniw Net Gwirioneddol £'m	Gor / (Tan) Wariant £'m	% y Gor / (Tan) Wariant
2018/19 Gwirioneddol	130.900	131.533	0.633	0.48%
2019/20 Gwirioneddol	135.210	134.902	(0.308)	(0.23%)
2020/21 Gwirioneddol	142.146	137.942	(4.204)	(2.96%)
2021/22 Gwirioneddol	147.120	142.323	(4.797)	(3.26%)
2022/23 Gwirioneddol	158.367	157.154	(1.213)	(0.77%)
2023/24 (yn destun archwiliad)	174.569	172.837	(1.732)	(0.99%)
2024/25 (rhagolygon yn Chwarter 1)	184.164	184.254	0.090	0.05%

Mae'r tabl yn tynnu sylw at y ffaith bod y sefyllfa derfynol yn agos at y gyllideb yn 2018/19 a 2019/20, gyda gorwariant bach yn 2018/19 a thanwariant bach yn 2019/20. Yna cafodd Covid effaith sylweddol ar y galw am wasanaethau a lefel y cyllid a dderbyniwyd gan LIC a arweiniodd at 2 flynedd o danwariant sylweddol. Dechreuodd y sefyllfa normaleiddio yn 2022/23 ond, eto, yn sgil cyllid ychwanegol gan LIC gwelodd y sefyllfa gan alluogi'r Cyngor i danwario unwaith eto.

Mae blwyddyn ariannol 2023/24 wedi dychwelyd i lefel fwy arferol o wasanaeth a chyllid cyn Covid. Roedd y sefyllfa danwariant derfynol yn rhannol oherwydd ymdrech ar y cyd gan bob gwasanaeth i leihau gwariant trwy ymestyn y cyfnodau y mae swyddi staff yn wag a dileu gwariant nad oedd yn hanfodol. Roedd y sefyllfa hefyd o ganlyniad i anawsterau recriwtio a chyllid grant ychwanegol, er ar lefel is nag mewn blynyddoedd blaenorol.

2.11.3 Tabl 4 - Cronfeydd wrth gefn y gellir eu Defnyddio fel Canran o'r Gyllideb Refeniw Net (NRE)

Blwyddyn	Cyllideb Refeniw Net	Balansau Cyffredinol	Cronfeydd wrth gefn clustnodedig	Balansau Ysgolion	Cyfanswm Cronfeydd Wrth Gefn y gellir eu Defnyddio	% Cronfeydd wrth gefn y gellir eu defnyddio ar sail NRE
	£'m	£'m	£'m	£'m	£'m	
2018/19	130.900	5.912	9.914	0.631	16.457	12.57%
2019/20	135.210	7.060	10.090	0.197	17.437	12.83%
2020/21	142.146	11.437	14.846	3.974	30.257	21.29%
2021/22	147.120	12.278	25.562	7.827	45.667	31.04%
2022/23	158.367	13.967	21.952	6.716	42.635	26.92%
2023/24	174.569	15.604	19.633	5.577	40.814	23.38%
2024/25 (rhagolwg)	184.164	11.079	12.103	3.410	26.592	14.44%

Mae'r tabl yn dangos bod sefyllfa ariannol y Cyngor wedi cryfhau'n sylweddol ers 2018/19 o ganlyniad i'r tanwariant yn 2020/21, 2021/22 a 2022/23. Er ei fod hefyd yn nodi bod y sefyllfa'n dechrau gwanhau gan ddefnyddio £4.425m o falansau cyffredinol a £2.167m o falansau ysgolion i gydbwyso cyllideb 2024/25, gan leihau'r ganran a ragwelwyd i'r lefelau cyn Covid. Mae'r dangosydd hwn yn dangos bod gallu'r Cyngor i barhau i ddefnyddio cronfeydd wrth gefn a balansau fel ffynhonnell gyllido yn dod i ben, a bydd angen mynd i'r afael â'r tangyllido strwythurol sylfaenol yng nghyllidebau yn y dyfodol.

2.11.4 Tabl 5 - Costau Cyllido Cyfalaf fel Canran o Wariant Refeniw Net

Blwyddyn	Cyllideb Refeniw Net £'m	DRI £'m	Llog yn daladwy £'m	Llog a dderbyniwyd £'m	Cyfanswm Costau Cyllido Cyfalaf £'m	% o Gostau Cyllido Cyfalaf ar sail NRE
2018/19	130.900	2.463	4.041	(0.062)	6.442	4.92%
2019/20	135.210	2.655	4.261	(0.127)	6.789	5.02%
2020/21	142.146	2.696	4.159	(0.045)	6.810	4.79%
2021/22	147.120	2.752	3.988	(0.016)	6.724	4.57%
2022/23	158.367	1.325	4.233	(0.800)	4.758	3.00%
2023/24	174.569	1.446	5.773	(3.071)	4.148	2.38%
2024/25 (cyllideb)	184.164	1.603	4.812	(0.670)	5.745	3.12%

Mae'r gostyngiad yn y ganran oherwydd dau ffactor. Yn gyntaf, nid ydym wedi gwneud unrhyw fenthyciadau allanol ychwanegol ers mis Chwefror 2020, ac rydym wedi defnyddio ein balansau arian parod ein hunain i ariannu gwariant cyfalaf a gynlluniwyd yn wreiddiol i'w gyllido drwy fenthyciadau â chefnogaeth neu digefnogaeth. Yn ail, hanerodd y newid ym mholisi'r DRI yn 2022/23 y tâl DRI blynyddol yn y blynyddoedd cynnar, er y bydd y tâl yn cynyddu yn y blynyddoedd i ddod.

Mae'r dangosydd hwn yn ddangosydd da o sefyllfa ariannol gan ei fod yn dangos faint o gyllideb refeniw net flynyddol y Cyngor sy'n cael ei defnyddio i gyllido benthyciadau. Po isaf yw'r ffigur, y mwyaf o gyllid sydd ar gael i gyllido gwasanaethau'r Cyngor.

3. RHAGOLYGNON ECONOMAIDD A CHYLLIDEB Y DU

- 3.1. Er bod cyllid canolog y Cyngor yn dod gan LIC, Llywodraeth y DU sy'n darparu holl gyllid LIC ac mae'r hyn sy'n digwydd yn economi'r DU a'r gyllideb yn cael effaith uniongyrchol ar LIC a chyllid awdurdodau lleol. Mae asesiad o sefyllfa'r DU yn elfen bwysig o'r CATC.
- 3.2. Mae'r pandemig byd-eang, y rhyfel yn yr Wcráin ac effaith Brexit wedi bod yn sioc sylweddol i economi'r DU ac, o ganlyniad, mae Llywodraeth y DU wedi darparu lefelau digynsail o gymorth i unigolion a busnesau ar ffurf grantiau Covid, grantiau cymorth ynni a grantiau cymorth costau byw. Roedd dyled gros Llywodraeth y DU (fel yr adroddwyd gan yr ONS) yn £2.73 triliwn, sef 99.5% o Gynnyrch Domestig Gros (GDP) y wlad. Mae hyn yn cymharu â £2.57 triliwn ym mis Mehefin 2023 sef 100.5% o GDP.
- 3.3. Yn ystod 2023/24, benthycodd y Llywodraeth £121bn, o'i gymharu â £132bn yn y flwyddyn ariannol flaenorol, ac maent eisoes wedi benthycu £49.8bn arall yn chwarter cyntaf 2024/25. Mae'r Canghellor wedi cyhoeddi bod tua £20bn o ymrwymadau heb eu cyllido ar hyn o bryd ond nad yw wedi gosod y targedau benthycu ar gyfer y blynyddoedd i ddod eto, ond mae'n debygol y bydd gofyn dechrau lleihau dyled fel cyfran o GDP yn ystod cyfnod y Senedd hon. Os yw'r economi'n tyfu a benthycu yn cwmpo, dylai hyn ganiatáu i Lywodraeth y DU gyrraedd ei tharged i leihau dyled fel cyfran o GDP.
- 3.4. Mae nifer o ddigwyddiadau wedi achosi pwysau chwyddiant yn economi'r DU. Achoswyd y cynnydd yn bennaf gan y cynnydd sydyn mewn prisiau ynni, ar ôl i'r rhyfel ddechrau yn yr Wcráin, ond mae prinder ym marchnad lafur y DU yn dilyn Brexit, problemau cadwyn gyflenwi byd-eang ar ôl Covid a chostau mewnforio cynyddol hefyd wedi cyfrannu at y pwysau chwyddiant. Cyrhaeddodd Chwyddiant Prisiau Defnyddwyr (CPI) uchafbwynt o 11.1% ym mis Hydref 2022, gan ostwng yn ôl i 2.0% ym mis Mehefin 2024, ond cynyddodd ychydig i 2.2% ym mis Gorffennaf 2024. Rhagwelir y bydd chwyddiant yn cynyddu ychydig yn ystod gweddill 2024, gan gyrraedd uchafbwynt o, neu oddeutu 3% cyn gostwng yn ôl i darged Banc Lloegr o 2% erbyn haf 2025.

- 3.5. Cafodd cyfradd sylfaenol Banc Lloegr ei thorri i 0.1% ym mis Mawrth 2020, ac arhosodd ar y lefel isel iawn hon tan ddechrau 2022. Wrth i chwyddiant ddechrau codi, ddaru Pwyllgor Polisi Ariannol Banc Lloegr (MPC) wneud cynnydd graddol bach yn y gyfradd sylfaenol o 0.25% neu 0.5% ym mhob adolygiad, i gyrraedd uchafbwynt o 5.25%, cyn cael ei ostwng i 5% ym mis Gorffennaf 2024. Mae Banc Lloegr wedi ymrwymo i reoli chwyddiant, gyda chyfraddau llog yn brif ysgogiad i gyflawni'r nod hwn. Wrth i gyfraddau llog godi, mae gan ddefnyddwyr lai o incwm gwario i'w wario ac mae hyn, yn ei dro, yn lleihau'r galw economaidd, sydd yn ei dro yn lleihau chwyddiant. P'un ai y bydd cyfraddau llog yn parhau i godi neu ostwng, mae hynny'n dibynnu os bydd chwyddiant yn unol â tharged Banc Lloegr neu yn agos ati. Yn ôl y rhagolygon presennol, mae chwyddiant bellach dan reolaeth a bydd cyfraddau llog yn parhau i ostwng yn raddol dros y misoedd nesaf, gan ostwng i 4.5% erbyn diwedd 2024, 3.25% erbyn diwedd 2025, gan gyrraedd 3% erbyn haf 2026. Mae'n debygol wedyn y byddant yn parhau ar y lefel hon hyd y gellir rhagweld ac ni fyddant yn disgyn i'r lefelau isel iawn a welwyd rhwng 2009 a 2021.
- 3.6. Yn dilyn cyfnod o ychydig neu ddim twf, aeth economi'r DU i ddirwasgiad technegol (2 chwarter olynol o dwf negyddol) yn ail hanner 2023. Mae dau chwarter cyntaf 2024 wedi gweld yr economi yn tyfu 1.3%, sy'n welliant ar y ddwy flynedd ddiwethaf. Rhagwelir y bydd twf yn arafu yn ystod ail hanner 2024 ond bydd yn dal i fod yn bositif, a rhagwelir twf rhwng 1% a 2% ar gyfer 2025, 2026 a 2027.
- 3.7. Mae Llywodraeth y DU wedi cynyddu lefel trethi uniongyrchol ac anuniongyrchol i'w lefel uchaf ers yr Ail Ryfel Byd, gyda referniw treth bellach yn cyfateb i 40% o GDP. Mae rhewi trothwyon treth incwm a'r cynnydd yn y dreth gorfforaeth wedi cyfrannu at y cynnydd. Mae'r baich o ran treth uchel yn cyfyngu'n ddirifol allu'r Llywodraeth i gynyddu gwariant cyhoeddus trwy gynyddu trethi uniongyrchol neu anuniongyrchol. Addawodd y Llywodraeth Lafur newydd i beidio â chynyddu treth incwm, yswiriant gwladol na TAW, a bydd hyn yn cyfyngu'n arw ar allu'r Llywodraeth i gyllido gwariant cyhoeddus ychwanegol drwy fwy o referniw treth. Byddai'r twf yn yr economi wedyn yn creu mwy o referniw treth gan y byddai busnesau'n creu mwy o elw a byddai gan y boblogaeth fwy o incwm gwario.
- 3.8. Mae Llywodraeth y DU dan bwysau cynyddol i gynyddu'r gwariant ar feysydd blaenoriaeth uchel, fel y GIG, ond hefyd i gynyddu gwariant ar amddiffyn, o ystyried y risgiau cynyddol yn dilyn rhyfel yr Wcráin. Gyda lefel benthyca ar ei huchaf erioed, a'r baich treth hefyd yn uchel, mae dewisiadau'r Llywodraeth o ran twf cyhoeddus yn gyfyngedig a bydd diogelu rhai gwasanaethau yn gofyn am doriadau mewn cyllidebau nad ydynt wedi'u diogelu.
- 3.9. Mae'r sefyllfa economaidd yn parhau i wella, gyda chwyddiant yn ôl dan reolaeth, y posibilrwydd o gyfraddau llog is a thwf economaidd unwaith eto. Fodd bynnag, mae angen mynd i'r afael â'r lefel uchaf erioed o ddyled genedlaethol a'r baich treth uchel, ac mae hyn yn cyfyngu ar y posibilrwydd o gynydd mewn gwariant cyhoeddus yn y tymor byr i'r tymor canolig.
- 3.10. Mae'r Llywodraeth wedi ymrwymo i ddiogelu cyllideb y Gwasanaeth Iechyd, ynghyd â chynyddu gwariant ar amddiffyn. Bydd hyn yn gofyn am ostyngiadau mewn cyllidebau heb eu diogelu mewn termau real, gan gynnwys y cyllid a ddaw i Gymru.

4. CYLLID GAN LYWODRAETH CYMRU

- 4.1. Mae cyllid Llywodraeth Leol yng Nghymru wedi newid yn sylweddol dros y degawd diwethaf. Ar ôl ystyried grantiau a drosglwyddwyd i mewn ac allan o'r setliad, a chyllid ychwanegol ar gyfer cyfrifoldebau newydd, bu gostyngiad yn setliad llywodraeth leol bob blwyddyn, mewn termau arian parod, rhwng 2013/14 a 2019/20. Dechreuodd godi yn 2020/21, ond dim ond yn 2022/23 yr oedd yn uwch na lefel 2013/14, pan gynyddodd y setliad 9.4%. Parhaodd y cynnydd o 7.9% yn 2023/24 i leihau'r bwch rhwng lefel wirioneddol y setliad a lle byddai wedi bod pe byddai'r cynnydd o ran chwyddiant wedi'i gynnwys bob blwyddyn, ond cynyddodd setliad llai na chwyddiant o 3.3% y bwch rhwng y setliad gwirioneddol a lle y dylai fod pe byddai chwyddiant wedi'i gynnwys bob blwyddyn. Felly, mewn termau real, mae'r cyllid yn dal i fod dros 10% yn llai na lefel 2013/14.

- 4.2. Mae tua 50% o gyllideb LIC yn cyllido'r GIG yng Nghymru ac mae Llywodraeth Cymru o dan bwysau i fynd i'r afael â'r rhestrau aros cynyddol a'r cynnydd yn y galw am wasanaethau. Mae Llywodraeth Leol yn cyfrif am tua 25% o gyllideb LIC. O ystyried bod y ddau faes yn wynebu pwysau o ran galw a chost, bydd yn anodd iawn gosod cyllidebau sy'n cyllido'n llawn y pwysau o ran chwyddiant a galw yn y GIG a Llywodraeth Leol.
- 4.3. Mae newid Llywodraeth y DU yn golygu nad oes amcangyfrif o gyllideb LIC ar gyfer 2025/26 ymlaen. Yn seiliedig ar drafodaethau anffurfiol gyda swyddogion LIC, y consensws ar draws Trysoryddion Cyngorau Cymru yw y gallai fod yn setliad arian gwastad h.y. dim cynnydd o ffigwr 2024/25, a chynnydd o 1%.
- 4.4. Mae LIC yn dal i fod mewn trafodaethau gyda Thrysorlys EM ynglŷn â'r cyllid ychwanegol a fydd ar gael i dalu am y cyfraniadau pensiwn uwch i gyflogwyr ar gyfer athrawon a diffoddwyr tân. Bydd hyn yn cynyddu'r sefyllfa sylfaenol ar gyfer 2024/25, ond bydd ond yn cyllido costau ychwanegol y bu'n rhaid i'r Cyngor eu cyllido yn 2024/25.
- 4.5. Yn ddiweddar, cyhoeddodd Llywodraeth y DU gynnydd o 5.5% i athrawon o fis Medi 2024. Nid yw LIC eto wedi cyhoeddi'r dyfarniad cyflog i athrawon Cymru. Os bydd cyllid ychwanegol yn cael ei ryddhau i'r Adran Addysg yn Lloegr, yna bydd hyn yn arwain at gyllid ychwanegol i Gymru drwy fformiwla Barnett. Bydd yn benderfyniad i LC p'un ai a ddyfernir yr holl gyllid neu ran o'r cyllid hwn i Gynghorau ond, unwaith eto, bydd ond, yn cyllido costau ychwanegol y bydd yn rhaid i'r Cyngorau eu talu.
- 4.6. Mae dadansoddiad gan Dadansoddiad Ariannol Cymru ym mis Mehefin 2024, yn seiliedig ar effaith cyllideb y DU ym mis Mawrth ac addewidion manifesto'r Blaid Lafur, yn amcangyfrif y byddai cyllideb LIC yn cynyddu 1.1% y flwyddyn ar gyfartaledd mewn termau real, ond, os caiff cyllid ychwanegol o'r gyllideb ei ddyrannu ar draws lechyd ac Addysg fel yn Lloegr, byddai'n arwain at ostyngiad mewn termau real o 0.8% yn setliad llywodraeth leol Cymru yn 2025/26 gyda gostyngiad mewn termau real o 1.7% ym meysydd gwariant eraill LIC.
- 4.7. Mae'n annhebygol y bydd y sefyllfa ariannol ar gyfer 2025/26 yn dod yn fwy eglur nes i'r Canghellor gyhoeddi cyllideb y DU ar 30 Hydref 2024 a phan fydd LIC yn cyhoeddi ei chyllideb ar gyfer 2025/26 ar 10 Rhagfyr 2024.

5. PWYSAU CENEDLAETHOL A LLEOL AR Y GYLLIDEB

- 5.1. Yn gyffredinol, mae Llywodraeth Leol yn wynebu nifer o bwysau cyllidebol, yn enwedig ym maes Gofal Cymdeithasol a Digartrefedd. Ym mis Rhagfyr 2023, amcangyfrifodd Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru (CLILC) fod y Cyngorau yng Nghymru yn wynebu diffyg o £800m yn y gyllideb yn 2024/25 gyda diffygion pellach o £600m yn 2025/26 a 2026/27, yn seiliedig ar ddarparu'r gwasanaethau hyd at lefel y galw disgwylidig a chyllido'r pwysau o ran chwyddiant.
- 5.2. Mae'r meysydd canlynol yn cael eu hystyried fel y prif bwysau cyllidebol sy'n wynebu'r Cyngor dros dymor y cynllun hwn:-
  - i. **Codiadau cyflog – Cyflogau Staff nad ydynt yn Athrawon**

Nid yw'r dyfarniad cyflog ar gyfer 2024/25 wedi'i setlo hyd yma, ac mae'n annhebygol o gael ei ddatrys cyn diwedd 2024. Mae'r Undebau wedi gofyn am ddyfarniad cyflog o £3,000 neu 10%, p'un bynnag yw'r uchaf, sy'n cyfateb i gynnydd o 13.41% ar gyfer y pwynt cyflog isaf a 10% ar gyfer pob pwynt uwchben graddfa 5, tra bod cynnig y Cyflogwr yn £1,290 am bob pwynt hyd at radd 7 a 2.5% wedi hynny.

Dangosir effaith yr hyn y mae'r Undeb yn galw amdano a'r cynnig cyflog o'i gymharu â'r swm a ganiateir yng nghyllideb 2024/25 yn Nhabl 6 isod:-

Tabl 6
Effaith Dyfarniad Cyflog Staff Nad ydynt yn Athrawon ar Gyllideb 2024/25

	Y Gyllideb Sylfaen 2023/24 £'000	Chwyddiant 2024/25 £'000	Cyllideb 2024/25 £'000
Cyllideb y Cyngor (cynnydd tybiedig o 3.5% yn 2024/25)	52,153	1,824	53,977
Cynnig Cyflog y Cyflogwr Amcangyfrif o Gost y Cynnig i Weithwyr - cynnydd cyfartalog o 4.1%		2,139	54,292
Diffyg cyllido			315
Y Galw o ran Cyflog gan yr Undeb Amcangyfrif o Gost yr hyn y mae'r Undeb yn galw amdano - cynnydd cyfartalog o 11.1%		5,779	57,932
Diffyg cyllido			3,955

Fel y gwelir o'r tabl uchod, mae cynnig y cyflogwr yn fforddiadwy o ran y gyllideb a ddarperir gan y Cyngor ond, wrth i'r dyfarniad cyflog gynyddu tuag at yr hyn y mae'r Undeb yn galw amdano, mae'n dod yn llai fforddiadwy a byddai'n rhoi pwysau sylweddol ar gyllideb 2024/25 a byddai angen cywiro hyn wedyn yng nghyllideb 2025/26.

Ar gyfer 2025/26 ymlaen, rhagwelir y dylai'r dyfarniad cyflog fod yn fwy cydnaws â chwyddiant ac mae 2% wedi cael ei ganiatáu yn y CATC. Fodd bynnag, un ffactor a all arwain at gynydd uwch na chwyddiant yn ystod cyfnod y cynllun hwn yw effaith y cyflog byw cenedlaethol ar y graddfeydd cyflog. Dangosir y gwahaniaeth rhwng cyfradd yr awr y pwynt cyflog isaf a'r cyflog byw cenedlaethol yn Nhabl 7 isod:-

Tabl 7
Cymharu'r Cyflog Byw Cenedlaethol a'r pwynt isaf ar Raddfa Gyflog NJC

	2023/24	2024/25	2025/26
Cyfradd yr Awr Pwynt Isaf ar Raddfa Gyflog NJC	£11.59	£12.26 ¹	£12.50 ²
Cyflog Byw Cenedlaethol	£10.42	£11.44	£11.85 ³
Y gwahaniaeth rhwng graddfa NJC a'r Cyflog Byw Cenedlaethol	£1.17	£0.82	£0.65
% y gwahaniaeth rhwng graddfa NJC a'r Cyflog Byw Cenedlaethol	11.2%	7.2%	5.5%
1. Cynnydd yn seiliedig ar gynnig cyflog y Cyflogwr o £1,290 y flwyddyn			
2. Yn seiliedig ar gynydd chwyddiant o 2%			
3. Yn seiliedig ar ragolwg OBR o'r cynnydd mewn enillion cyfartalog o 3.6%			

Er mwyn cynnal neu gynyddu'r gwahaniaeth, byddai angen cynyddu'r pwyntiau isaf ar raddfa NJC yn uwch na chwyddiant ac efallai y bydd hyn yn golygu y bydd angen ailstrwythuro'r raddfa gyflog i greu bwch digonol rhwng graddfeydd NJC a'r cyflog byw cenedlaethol.

ii. **Codiadau Cyflog – Cyflogau Athrawon**

LIC sy'n pennu cyflog athrawon, gyda'r dyfarniad cyflog yn weithredol o fis Medi bob blwyddyn. Nid oes dyfarniad cyflog wedi'i gyhoeddi ar gyfer y flwyddyn sy'n dechrau mis Medi 2024 ac nid yw LIC wedi awgrymu beth fydd lefel unrhyw gynydd yn y dyfodol.

Mae'r Canghellor wedi cyhoeddi cynnydd o 5.5% i athrawon yn Lloegr o fis Medi 2024. Gall hyn arwain at ddarparu cyllid ychwanegol i Gymru drwy fformiwla Barnett. Yn hanesyddol, mae LIC wedi cyllido'r cynnydd yng nghyflog athrawon drwy'r setliad llywodraeth leol ac os bydd cyllid ychwanegol yn cael ei dderbyn yng Nghymru a LIC yn dyrannu hyn i awdurdodau lleol yng Nghymru, yna dylai'r dyfarniad cyflog terfynol fod yn gost-niwtral i'r Cyngor.

Wrth bennu cyllideb 2024/25 caniatwyd 2% ar gyfer cyflog athrawon ac, os yw'r cynnydd yn 5.5%, yna bydd angen cywiro cyllideb 2025/26. Effaith blwyddyn gyfan unioni hyn yw £1.27m.

Er y gallai fod rhywfaint o bwysau i gynyddu tâl athrawon uwchlaw chwyddiant yn y blynyddoedd i ddod i helpu i recriwtio a chadw staff, at ddibenion y CATC, caniatwyd 2% fel dyfarniadau cyflog yn y dyfodol. Mae pob cynnydd o 1% yn cynyddu gwariant y Cyngor o gwmpas £400k.

iii. **Cyfraniadau Pensiwn Llywodraeth Leol ac Athrawon**

Ail-brisiwyd cynllun pensiwn y Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol (LGPS) yn 2022, gyda chyfraddau cyfrannu newydd i gyflogwyr yn weithredol ar gyfer y cyfnod Ebrill 2023 i fis Mawrth 2026. Mae nifer o ffactorau yn effeithio ar gyfrifo cyfraddau cyfrannu cyflogwr, sy'n cynnwys perfformiad y gronfa y buddsoddwyd ynddi, lefel y cyfraddau gilt sy'n pennu cyfradd ddisgownt rhwymedigaethau yn y dyfodol a'r aelodaeth bresennol. O ystyried bod y cynllun yn cael ei gyllido'n llawn ar hyn o bryd, y gobaith yw y bydd unrhyw newid i'r gyfradd gyfrannu'n fach iawn. Byddai pob cynnydd o 1% yn y gyfradd gyfrannu'n cynyddu costau'r Cyngor oddeutu £500k.

Cafodd y Cynllun Pensiwn Athrawon ei ailbrisiu ym mis Ebrill 2024, gyda chyfraddau cyfrannu athrawon yn cynyddu o 23.58% i 28.58%. Mae hyn yn gynydd o 21% ac wedi ychwanegu tua £1.3m i gyllidebau'r Cyngor. Mae trafodaethau'n dal i fynd rhagddynt ynghylch a fydd Llywodraeth y DU yn cyllido cyfanswm cost y cynnydd hwn ond, ar hyn o bryd, mae disgwyl y bydd tua 85% i 90% o'r costau'n cael eu cyllido. Caniatwyd y cynnydd mewn cyfraniadau yng nghyllideb 2024/25 a byddai unrhyw gyllid DU ychwanegol yn gyllid annisgwyl a byddai'n lleihau'r bwch cyllido. Ni fydd y cynllun yn cael ei ailbrisiu nesaf tan 2028 ac, felly, ni ddisgwylir newid pellach yn ystod cyfnod y cynllun hwn.

iv. Contractau Gwasanaeth Mawr

Mae nifer o Wasanaethau'r Cyngor wedi'u allanoli, gan gynnwys casglu a gwaredu gwastraff, cynnal a chadw priffyrdd, prydau ysgol, cludiant ysgol a chontractau bysiau gwasanaeth cyhoeddus. Mae mwyafrif y contractau yn gytundebau hirdymor a fydd yn dod i ben ar ôl diwedd y cyfnod dan sylw yn y cynllun hwn. Mae pris pob contract yn cael ei godi'n flynyddol gan ddefnyddio set o fynegeion chwyddiant a bennir ymlaen llaw sy'n cael eu diffinio ym mhob contract. Mae'r gyllideb ar gyfer y contractau hyn oddeutu £24 ac mae'r cynnydd fel arfer yn dibynnu ar fynegeion chwyddiant yn yr hydref blaenorol cyn y dyddiad cau. Wrth i chwyddiant ostwng, mae'r pwysau o ran cost y contractau hyn yn lleihau, gydag amcangyfrif o gynnydd o tua £0.6m yn 2025/26, gyda chynnydd tebyg yn 2026/27 a 2027/28.

v. Costau Ynni

Y gyllideb bresennol ar gyfer ynni (trydan a nwy) yn 2024/25 oedd £4.49m (£2.41m ar gyfer trydan a £2.08m ar gyfer nwy), gyda'r costau uchaf yn gysylltiedig ag ysgolion uwchradd, canolfannau hamdden a phrif swyddfeydd y Cyngor. Mae llawer o waith wedi ei wneud i leihau'r defnydd o ynni yn adeiladau'r Cyngor, gan gynnwys gosod paneli solar a bwyler newydd yn Swyddfeydd y Cyngor a bydd cyllid grant pellach yn arwain at osod pypiau ffynhonnell gwres a gwell inswleiddio mewn 27 ysgol ac adeiladau eraill y Cyngor dros y ddwy flynedd nesaf.

Aildendrodd y Cyngor ei contractau nwy a thrydan yn gynnar yn 2024, gyda'r cyfraddau newydd yn dod i rym o fis Hydref 2024, a phrisiau'n sefydlog tan fis Hydref 2027. Manteisiodd y broses dendro ar ostyngiad sylweddol ym mhrisiau nwy a thrydan, gyda gostyngiadau o dros 20% yn deillio o'r broses dendro. Bydd hyn yn lleihau costau ynni'r Cyngor oddeutu £1m, ond bydd y gostyngiad hwn yn fwy wrth i fwy o'r datrysiadau effeithlon o ran ynni gael eu gweithredu.

Bydd y prisiau'n sefydlog am y rhan fwyaf o'r cyfnod sy'n cael ei gynnwys gan y CATC.

vi. Ffioedd Cartrefi Gofal Henoed, Nyrsio, Pobl Hŷn Bregus eu Meddwl a Phreswyl

Ers nifer o flynyddoedd, penderfynwyd ar y cynnydd blynyddol mewn ffioedd nyrsio, pobl hŷn bregus eu meddwl a chartrefi gofal preswyl gan ddefnyddio pecyn cymorth safonol y mae pob un o'r 6 awdurdod yng Ngogledd Cymru yn ei ddefnyddio fel sail ar gyfer cynyddu eu ffioedd. Yn 2022, dechreuodd awdurdodau symud i ffwrdd o'r pecyn cymorth ond maent yn dal wedi ymrwymo i geisio cynnal trefniant rhanbarthol. Mae'r Cyngor wedi cynyddu ffioedd rhwng 30% a 40% yn y 3 blynedd ers 2021/22.

Mae cynrychiolwyr Fforwm Gofal Cymru yn parhau i ddadlau nad yw'r ffioedd sy'n cael eu talu gan y Cynghorau yn cyllido'n llawn y costau y mae cartrefi gofal yn eu hwynebu, a bod y ffioedd a delir gan gynghorau Gogledd Cymru yn gyffredinol yn is na'r rhai a dalwyd gan gynghorau yn y De.

Mae nifer y cleientiaid sy'n cael eu rhoi mewn cartrefi wedi sefydlogi ac mae'r costau bellach o fewn y gyllideb, ond gallai hyn newid yn gyflym, yn enwedig dros y gaeaf pan fydd y pwysau i ryddhau cleifion o'r ysbyty yn cynyddu.

Mae'r cynllun yn parhau i ganiatáu cynnydd uwch na chwyddiant mewn ffioedd yn 2025/26, gyda chynnydd mewn ffioedd wedyn yn gostwng yn ôl i lefelau chwyddiant yn 2026/27 a 2027/28. Mae pob cynnydd o 1% mewn ffioedd yn ychwanegu tua £100k at wariant y Cyngor.

vii. Contract Gofal Cartref

Mae rhan o'r gwasanaeth gofal cartref wedi'i allanoli i'r sector preifat, gyda'r contractau'n cael eu haildendro'n rheolaidd. Mae cynnydd blynyddol yn y gyfradd fesul awr yn cael ei drafod gyda phob darparwr, a'r prif ffactor sy'n dylanwadu ar gost yw'r Cyflog Byw Cenedlaethol. Disgwylir i'r Cyflog Byw Cenedlaethol godi 3.6% yn 2025/26 a darparwyd ar gyfer hyn yn y cynllun, gyda chynnydd yn unol â chwyddiant cyffredinol yn y ddwy flynedd ganlynol.

viii. Gwasanaethau Plant

Yn sgil buddsoddiad cynyddol ac effaith Covid, roedd costau Gwasanaethau Plant o fewn y gyllideb yn 2020/21 a 2021/22, fodd bynnag, mae sefyllfa'r gyllideb wedi gwaethygu gyda gorwariant o £1m (8%) yn y Gwasanaeth yn 2022/23 a £1.4m (11%) yn 2023/24. Yn ôl y rhagolygon cychwynnol, er gwaethaf cynnydd o 10% yng nghyllideb 2024/25, amcangyfrifir y bydd y Gwasanaeth yn gorwario £1.78m (12%) eto yn 2024/25.

Mae nifer y plant mewn gofal yn parhau i gynyddu ac, er gwaethaf cynnydd yn lefel y ddarpariaeth ar yr Ynys (Cartrefi Clyd, Rhieni Maethu), mae nifer uwch o blant yn cael eu lleoli gyda gwasanaeth allsirol gan y sector preifat. Mae'r galw am y lleoliadau hyn yn cynyddu'n genedlaethol, sy'n cynyddu costau lleoliadau ar gyfradd sy'n sylweddol uwch na chwyddiant.

Mae LIC yn deddfu i ddileu elw yn sgil Gofal Plant, gyda'r nod o gynyddu'r ddarpariaeth a ddarperir drwy'r sector cyhoeddus. Yn y tymor hir, dylai'r capasiti cynyddol hwn sefydlogi'r costau sy'n wynebu cynghorau ond, yn y tymor byr, nid yw'n ateb y broblem gapasiti ac mae rhai darparwyr sector preifat yn gadael y farchnad yng Nghymru, gan waethygu'r broblem.

Er bod y Gwasanaeth yn ceisio lleihau costau, mae'r cynllun yn darparu dau fuddsoddiad ychwanegol yn y Gwasanaeth i fynd i'r afael â'r sefyllfa gorwario, cyllid ychwanegol i fodloni cynnydd pellach yn y galw a chynnydd chwyddiant sy'n uwch na chwyddiant prisiau cyffredinol. Bydd hyn yn cynyddu'r gofyniad yn y gyllideb 20% yn 2025/26, 5% yn 2026/27 a 2.6% yn 2027/28.

ix. Gwasanaethau Gofal Cymdeithasol i Oedolion

Yn yr un modd â'r Gwasanaethau Plant, mae risg sylweddol y bydd y galw am wasanaethau Gofal Cymdeithasol i Oedolion (henoed, iechyd meddwl, anabledd dysgu ac ati) yn cynyddu. Mae hyn yn ychwanegol at bwysau chwyddiant ar gyflog a chostau darparwyr y sector preifat. Mae'r sefyllfa yn 2024/25 wedi gwella gyda'r cynnydd ychwanegol yn y gyllideb yn ddigon i ateb y galw presennol, er y gall hyn newid yn gyflym.

Mae'r cynllun yn caniatáu cynnydd o £1m yn y gyllideb i ateb y galw cynyddol yn 2025/26 a 2026/27, yn ogystal ag unrhyw gynnydd mewn chwyddiant.

x. Digartrefedd

Mae'r gyllideb net ar gyfer 2024/25 yn £750k, fodd bynnag, mae cyllid grant ychwanegol gan LIC a thaliadau budd-daliadau tai yn cynyddu'r gwariant gros i tua £2.5m. Mae'r galw wedi cynyddu ond mae hyn wedi cael ei dalu yn bennaf drwy gyllid grant ychwanegol.

Y risg yw y bydd cyllid grant yn gostwng ond na fydd llai o alw. Yna byddai pwysau'r gyllideb yn disgyn ar gyllideb graidd y Cyngor. Mae cronfa wrth gefn glustnodedig wedi'i chreu a fyddai'n lliniaru'r risg. O ganlyniad, dim ond cynnydd cymedrol mewn costau a ganiateir dros oes y cynllun h.y. 2% yn ychwanegol at chwyddiant.

xi. Cynllun Gostyngiadau'r Dreth Gyngor

Ers i'r cyllid ar gyfer y cynllun Gostyngiadau'r Dreth Gyngor drosglwyddo i setliad llywodraeth leol, nid yw'r swm sydd yn yr Asesiad Gwariant Safonol gan LIC wedi newid i raddau helaeth. Wrth i lefelau'r Dreth Gyngor gynyddu, mae'r gost yn disgyn ar drethdalwyr Ynys Môn. Bu cynnydd o 8% yn y gyllideb ar gyfer 2024/25 er mwyn cymryd i ystyriaeth y cynnydd yn y Dreth Gyngor a'r cynnydd disgwylidig mewn llwyth achosion. Hyd yma, nid yw'r cynnydd disgwylidig mewn llwyth achosion wedi dod i'r amlwg yn 2024/25, a rhagwelir y bydd gwariant ar lefel cyllideb 2023/24, h.y. £500k yn is na chyllideb 2025/26. Dylai hyn olygu y gellir cywiro'r gyllideb yn 2025/26 i leihau'r llwyth achosion a ragwelir.

xii. Costau Cyllido Cyfalaf

Yn ogystal â thaliadau llog ar fenthyciadau sy'n bodoli'n barod a rhai newydd, mae'n rhaid i'r Cyngor wneud darpariaeth ar gyfer ad-dalu benthyciadau yn y dyfodol (a elwir yn Ddarpariaeth Refeniw Isaf (DRI)). Penderfynir ar y DRI yn unol â'r Polisi DRI, a gymeradwywyd gan y Cyngor. Fel arfer, mae gwariant cyfalaf yn gofyn am rywfaint o fenthycia ychwanegol ac, wrth i lefel y benthycia gynyddu, mae'r ddarpariaeth sy'n ofynnol o dan y polisi DRI a thaliadau llog cysylltiedig hefyd yn cynyddu. Mae hyn wedi'i gynnwys yn y CATC er mwyn rhoi ystyriaeth i lefel y benthycia â chefnogaeth a ganiateir yn y setliad cyllido, ynghyd â'r gwariant y mae'r Cyngor wedi'i gynllunio ar Ysgol y Graig.

Fodd bynnag, dylid nodi bod cost gwaith adeiladu wedi cynyddu ers i'r cyfnodau clo gael eu llacio, gyda phrinder deunyddiau a llafur yn golygu bod y prisiau wedi codi. Er ei bod yn ymddangos bod y cynnydd wedi arafu, does dim arwydd y bydd prisiau'n dychwelyd i'r lefelau a welwyd cyn Covid. Mae hyn yn cynyddu costau prosiectau cyfalaf, a gallai hynny arwain at fenthycia ychwanegol, a fydd yn ei dro yn arwain at gynnydd yn y costau cyllido cyfalaf. O ystyried yr ansicrwydd presennol, ni wnaed unrhyw lwfans ar gyfer y risg bosibl hon yn y cynllun presennol.

Roedd balansau arian parod uchel a'r cynnydd sydyn mewn cyfraddau llog yn golygu bod y cyllidebau oedd yn derbyn llog wedi cynyddu oddeutu £1m yn 2023/24. Fodd bynnag, mae balansau arian parod yn 2024/25 yn sylweddol is wrth i gronfeydd wrth gefn arian ddechrau gostwng a rhagwelir y bydd hyn, ar y cyd â dechrau torri cyfradd llog, yn arwain at gyllideb is ar gyfer y llog a dderbynnir. Bydd angen i rywfaint o'r benthyciadau mewnol presennol gael eu allanoli i ailgyflenwi balansau arian parod ac, er y bydd hyn yn cynyddu enillion buddsoddiad, bydd y benthycia ychwanegol yn arwain at gostau uwch o ran talu llog, a fydd yn gorbwyso unrhyw adenillion llog ychwanegol a geir. Mae rhagor o fanylion am strategaeth fenthycia a buddsoddi'r Cyngor yn Strategaeth Rheoli'r Trysorlys ac adroddiadau Diweddarau a gyflwynir i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio, y Pwyllgor Gwaith a'r Cyngor llawn.

xiii. Ardoll y Gwasanaeth Tân

Yn wahanol i Gomisiynydd Heddlu a Throsedd Gogledd Cymru, mae Gwasanaeth Tân ac Achub Gogledd Cymru yn gosod ardoll bob blwyddyn, sy'n cael ei rhannu rhwng 6 awdurdod Gogledd Cymru ar sail poblogaeth, gydag Ynys Môn yn cyfrannu tua 10%. Mae'r ardoll wedyn yn cael ei gyllido o gyllideb refeniw net y Cyngor ac mae swm mewn perthynas â'r gwasanaeth tân wedi'i gynnwys yn Asesiad Gwariant Safonol LIC.

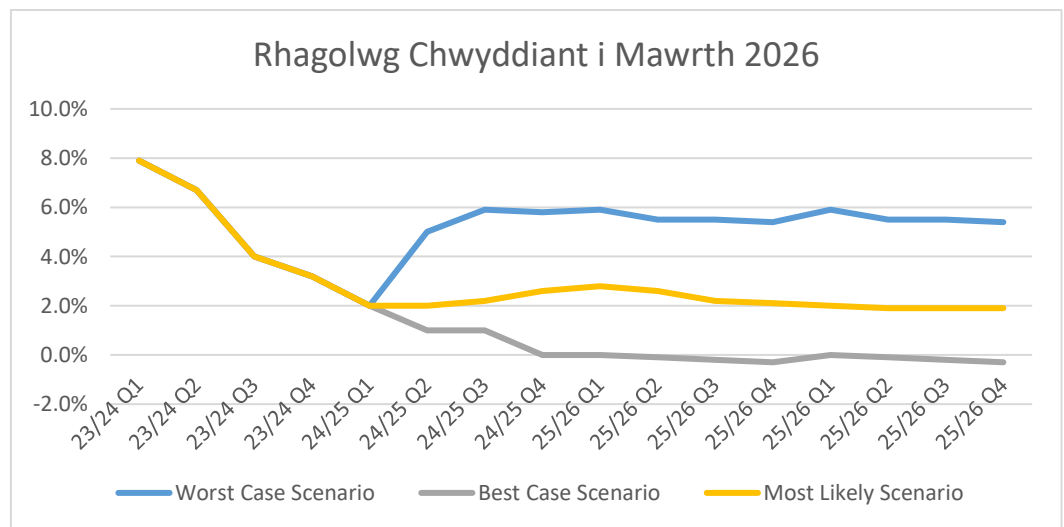
Yn debyg i Gynghorau, mae'r Gwasanaeth Tân wedi wynebu cynnydd sylweddol mewn costau oherwydd dyfarniadau cyflog, chwyddiant prisiau cyffredinol a chyfraniadau pensiwn uwch. Ni chefnogwyd y cynnig i ailstrwythuro'r Gwasanaeth Tân gan yr Awdurdod Tân, ac mae'r Gwasanaeth Tân ac Achub wrthi'n adolygu opsiynau eraill ar hyn o bryd, a allai greu arbedion.

Roedd y dyfarniad cyflog ar gyfer diffoddwyr tân yn cyd-fynd â rhagdybiaethau'r gyllideb ar gyfer 2024/25, ond bu newid yng nghyflog diffoddwyr tân wrth gefn, gan gynyddu'r cyflog o 10% o gyflog diffoddwr tân llawn amser i 15%. Mae hyn yn gynydd o 50% o ran costau cyflog ar gyfer diffoddwyr tân wrth gefn. Gan fod gan Ogledd Cymru gyfran uchel o ddiffoddwyr tân wrth gefn, mae'r newid hwn yn cael mwy o effaith ar Ogledd Cymru o'i gymharu ag Awdurdodau Tân eraill.

Mae'r cynnydd yng nghyfradd cyfraniadau pensiwn y cyflogwr hefyd yn berthnasol i'r Gwasanaeth Tân. Unwaith eto, rhagwelir y bydd hyn yn cael ei gyllido gan Lywodraeth y DU a bydd cyllid ychwanegol yn cael ei drosglwyddo i'r Gwasanaeth gan LIC (trwy'r 6 awdurdod). Mae tua £400k o'r gost ddisgwyliedig o £700k wedi'i gynnwys yn yr ardoll yn 2024/25 a dylai'r rhan fwyaf o'r gweddill gael ei gyllido. Mae'r Gwasanaeth Tân yn dal i lunio eu cynigion cyllideb ar gyfer 2025/26 ond mae pob cynnydd o 1% yn yr ardoll yn ychwanegu tua £50k at gyllideb gwariant y Cyngor.

xiv. Chwyddiant Cyffredinol mewn Prisiau

Mae cyllidebau blynyddol nad ydynt yn gyllidebau cyflogau yn cael eu codi bob blwyddyn er mwyn caniatáu ar gyfer chwyddiant cyffredinol neu chwyddiant penodol. Os nad yw contractau'n nodi pa fynegai prisiau penodol y dylid ei defnyddio, neu os nad yw pennawd gwariant penodol yn profi cyfradd chwyddiant sylweddol uwch neu is, yna defnyddir y Mynegai Prisiau Defnyddwyr (CPI) fel ffactor chwyddiant. Ers nifer o flynyddoedd, mae'r CPI wedi parhau'n isel ac nid yw wedi bod yn ffactor sylweddol wrth bennu'r gyllideb. Fodd bynnag, mae CPI wedi codi'n sylweddol yn 2022, gan godi i'r gyfradd uchaf o 11% yn Hydref 2022, ond mae wedi gostwng ers hynny i darged Banc Lloegr, sef 2%, erbyn canol 2024. Mae'r graff isod yn dangos rhagolygon presennol Banc Lloegr:-

Bydd tua £44m o gyllideb y Cyngor yn cael ei effeithio gan gynydd cyffredinol yn lefel chwyddiant. Yn seiliedig ar y senario mwyaf tebygol, caniatwyd 1.9% fel lefel chwyddiant yn 2025/26, gan godi i 2% am y 2 flynedd ddilynol.

xv. Awdurdod Iechyd y Porthladd

Gan ddechrau ym mis Hydref 2024, bydd gofyn i'r Cyngor wirio dogfennau 1% o'r traffig cymwys, a bydd gwasanaeth archwilio llawn yn dechrau ym mis Hydref 2025. Bydd y gwasanaeth yn gallu codi ffi am archwilio a gwirio dogfennau ond, hyd nes y byddwn yn gwybod faint o draffig fydd yna, mae perygl na fydd y ffioedd a godir yn ddigon i dalu'r costau. Mae'r Cyngor mewn trafodaethau gyda LIC i sicrhau cyllid grant am y cyfnod cychwynol er mwyn sicrhau nad oes cost i'r Awdurdod yn sgil gweithredu'r gwasanaeth.

Mae'r CATC yn tybio nad oes costau i'r Awdurdod, ond amcangyfrifir mai cost gwirio dogfennau 1% am flwyddyn lawn yw £450k yn y flwyddyn gyntaf a £350k wedi hynny, a chost darparu'r gwasanaeth llawn yw £3.3m yn y flwyddyn gyntaf, gan ostwng i £2.9m wedi hynny.

xvi. Cynllun y Cyngor

Mae Cynllun y Cyngor yn nodi 66 o dasgau, amcanion a thargedau unigol sy'n ymdrin â 6 thema strategol. Bydd y rhan fwyaf o'r gost o gyflawni'r amcanion hyn yn cael ei gyllido o'r gyllideb gyfalaf, y Cyfrif Refeniw Tai, cyllid craidd cyfredol, cyllid grant wedi'i sicrhau a chyllid grant ychwanegol eto i'w sicrhau. Fodd bynnag, mae dadansoddiad o'r cyllid posibl wedi nodi 6 amcan unigol yn ymwneud â themâu Addysg, yr Iaith Gymraeg a Gofal Cymdeithasol a Lles sy'n gofyn am £550k o gyllid refeniw ychwanegol er mwyn caniatáu i'r amcanion gael eu cyflawni.

xvii. Defnyddio Premiwm y Dreth Gyngor

Mae'r Gwasanaethau Tai yn defnyddio elfen o bremiwm y Dreth Gyngor a godir ar gartrefi gwag ac ail gartrefi i ddarparu benthyciadau a grantiau i ymgeiswyr cymwys i'w helpu i brynu a / neu adnewyddu cartref ar Ynys Môn. Y gyllideb yn 2023/24 oedd £1.2m. Mae unrhyw danwariant ar y gyllideb hon yn cael ei gadw mewn cronfa wrth gefn glustnodedig. Yn 2024/25, roedd y gronfa wrth gefn glustnodedig yn ddigon i gyllido'r cynllun yn 2024/25 ac, fel rhan o'r broses i gydbwysu'r gyllideb, tynnwyd y dyraniad hwn o gyllideb 2024/25 am flwyddyn. Mae'r cynllun yn caniatáu ar gyfer ailsefydlu'r gyllideb hon ynghyd â chynnydd chwyddiant. Byddai hyn yn golygu mai'r gyllideb sydd ar gael yw £1.39m.

Dyrannwyd swm o £300k hefyd yn 2023/24 i dalu costau ychwanegol gweithredu Erthygl 4, sy'n rheoli nifer yr ail gartrefi mewn ardal drwy'r system gynllunio. Nid yw'r Cyngor wedi penderfynu eto a ddylid gweithredu Erthygl 4 ai peidio, ac mae'r £300k a ddyrannwyd yn 2023/24 wedi'i gadw fel cronfa wrth gefn clustnodedig. Yn 2024/25, ni ddyrannwyd unrhyw gyllideb ac mae'r gronfa wrth gefn dal ar gael i gyllido'r gost ychwanegol yn 2025/26.

6. INCWM

- 6.1.** Ar hyn o bryd, mae cyllideb incwm y Cyngor (heb gynnwys AEF, y Dreth Gyngor a chyllid grant penodol) yn dod i gyfanswm o £49m. Mae hyn yn cynnwys grantiau ac ad-daliadau gan gyrff cyhoeddus (£24m), ffioedd a thaliadau a bennir gan statud neu a reoleiddir gan y Llywodraeth (£6.9m), ffioedd a thaliadau a bennir gan y Cyngor (£5.6m), cytundebau rhentu hirdymor mewn perthynas â thir ac eiddo (£1.5m) a gweithgareddau y gellir codi tâl amdanynt o fewn y Cyngor i wasanaethau eraill y Cyngor (£10.7m).
- 6.2.** Polisi'r Cyngor yw cynyddu'r ffioedd a thaliadau dewisol 3% bob blwyddyn, er, mewn rhai gwasanaethau, mae cynnydd uwch na chwyddiant mewn ffioedd a thaliadau yn golygu bod ffioedd y Cyngor wedi dod yn llawer nes at y ffioedd a godir gan y sector preifat, e.e. gwasanaethau hamdden. At ddibenion y cynllun hwn, y rhagdybiaeth yw y bydd ffioedd a thaliadau dewisol yn parhau i godi 3% y flwyddyn yn ystod cyfnod y cynllun.

- 6.3.** Yn ychwanegol i incwm o'r ffioedd a thaliadau, derbynnir swm sylweddol o incwm grant. Gall y grantiau a dderbynnir fod ar gyfer cyllido prosiectau neu wasanaethau penodol, tra bod eraill yn fwy cyffredinol eu natur ac yn cefnogi gwasanaethau craidd. O ystyried sefyllfa ansicr cyllid y sector cyhoeddus, mae risg y bydd grantiau'n cael eu targedu a'u lleihau er mwyn lleihau gwariant cyhoeddus, yn hytrach na gostyngiad yn y setliad ariannol cyffredinol y mae'r Cyngor yn ei dderbyn gan LIC. Yn achos grantiau sy'n cyllido prosiectau penodol, yna mae'n bosibl dirwyn y prosiect i ben os daw'r grant i ben, ond mae hyn yn anos pan fo gwasanaethau'n cael eu darparu drwy gyfuniad o gyllideb graidd a grantiau.

7. CYLLIDEB RAGAMCANEDIG AR GYFER 2025/26 – 2027/28

- 7.1.** Trwy ystyried yr holl faterion y manylwyd arnynt ym mharagraffau 5 a 6, a gan ddefnyddio'r rhagdybiaethau a nodir yn Atodiad 2, mae'n bosibl amcangyfrif y gyllideb refeniw ar gyfer y 3 blynedd nesaf. Fe'i dangosir yn Nhabl 8 isod:-

Tabl 8
Cyllideb Gwariant Refeniw Net Ragamcanedig 2025/26 i 2027/28

	2025/26 £'m		2026/27 £'m		2027/28 £'m	
Cyllideb Derfynol y Flwyddyn Flaenorol		184.164		196.005		202.340
Pwysau Chwyddiant						
Dyfarniad Cyflog Staff nad ydynt yn Athrawon	3.321		1.079		2.068	
Dyfarniad Cyflog Athrawon	1.472		0.758		1.160	
Contractau Gwasanaeth Mawr	0.638		0.656		0.508	
Chwyddiant Ynni	(0.987)		0.000		0.070	
Chwyddiant arall nad yw'n gysylltiedig â Chyflogau	0.836		0.842		0.909	
Incwm	(0.874)		(0.996)		(0.954)	
Chwyddiant Darparwyr Gofal Cymdeithasol	1.880		1.541		0.934	
Cynllun Gostyngiadau'r Dreth Gyngor – Cynnydd yn y Dreth Gyngor	0.366		0.359		0.196	
Ardoll y Gwasanaeth Tân	0.197		0.103		0.105	
Cyfanswm Pwysau Chwyddiant		6.849		4.342		4.996
Pwysau sy'n cael ei Arwain gan Alw						
Galw Gwasanaethau Plant	2.158		0.166		0.000	
Galw Gwasanaethau Oedolion	0.961		0.835		0.000	
Lleoliadau Addysg y Allsirol	0.000		0.019		0.000	
Cludiant Ysgolion	0.036		0.037		0.000	
Digartrefedd	0.015		0.015		0.000	
Cynllun Gostyngiadau'r Dreth Gyngor – Newid yn y Llwyth	(0.510)		0.135		0.000	
Achosion a Amcangyfrifwyd						
Gweithredu Cynllun y Cyngor	0.550		0.000		0.000	
		3.210		1.207		0.000
Costau Eraill						
Cyllido Cyfalaf	0.335		0.201		0.300	
Defnyddio Premiwm y Dreth Gyngor ar gyfer Prosiectau Tai ac Erthygl 4	1.447		0.585		0.051	
Cyfanswm Costau Eraill		1.782		0.786		0.351
Cyllideb Refeniw Net a Amcangyfrifwyd		196.005		202.340		207.687
Cynnydd Blynyddol		11.841		6.335		5.347
Canran y Cynnydd Blynyddol		+ 6.43%		+ 3.23%		+ 2.64%

- 7.2. Mae'r amcangyfrif o'r Gyllideb Refeniw Net yn cynrychioli cynnydd o 12.80% dros y cyfnod o 3 blynedd.
- 7.3. Mae rhagor o fanylion am y Gyllideb Refeniw Net a amcangyfrifir a'r rhagdybiaethau sy'n cefnogi'r cynllun ynghlwm yn Atodiad 2 a 3.
- 7.4. Mae'r ffigyrau a ddangosir uchod yn seiliedig ar y senario mwyaf tebygol ar gyfer yr holl ragdybiaethau. Mae senarios gorau a gwaethaf posibl hefyd wedi'u modelu. Mae'r modelau hyn yn seiliedig ar y rhagdybiaethau mwyaf optimistaidd a phesimistaidd ar gyfer pob un o'r penawdau gwariant. Dangosir canlyniadau'r ymarfer modelu yn Nhabl 9 isod:-

Tabl 9
Modelau o'r Senarios Gorau a Gwaethaf 2025/26 i 2027/28

	Achos Gorau	Cynnydd		Achos Gwaethaf	Cynnydd	
	£'m	£'m	%	£'m	£'m	%
2024/25 Cyllideb Sylfaenol	184.164			184.164		
Cyllideb Amcangyfrifedig 2025/26	184.883	+ 0.719	+0.40%	206.247	+ 22.083	+12.0%
Cyllideb Amcangyfrifedig 2026/27	184.943	+ 0.061	0.03%	220.290	+ 14.033	+ 6.8%
Cyllideb Amcangyfrifedig 2027/28	185.086	+ 0.143	0.08%	232.894	+ 12.604	+ 5.7%

- 7.5. Mae'r 3 senario, gorau, gwaethaf a mwyaf tebygol, yn rhoi ystod eang o amcangyfrifon ar gyfer y gyllideb refeniw net ofynnol ar gyfer y tair blynedd sydd i ddod, ac mae'n dangos y lefel sylweddol o ansicrwydd sy'n bodoli o ran chwyddiant, yn enwedig cyflogau, a'r galw am wasanaethau yn y dyfodol. Mae hyn yn gwneud cynllunio ariannol yn anodd iawn.

8. CYLLID ALLANOL CYFUN A'R DRETH GYNGOR

- 8.1. Cyllidir y gyllideb ddisymyd a amcangyfrifir o'r Cyllid Allanol Cyfun (AEF) a dderbynnir gan LIC (Grant Cymorth Refeniw a Chyllid Cyfun Trethi Annomestig) ac o'r Dreth Gyngor a godir yn lleol.
- 8.2. Fel y nodwyd ym mharagraff 4 uchod, nid yw LIC wedi rhoi unrhyw arwydd o'r newid posibl yn yr AEF yn 2025/26 ac a fydd yr AEF a dderbyniwyd yn 2024/25 yn cael ei gynyddu i gyllido'r cyfraniadau pensiwn ychwanegol i athrawon a diffoddwyr tân ac unrhyw gynnydd yng nghyflog athrawon, uwchlaw'r swm a ganiatawyd yn setliad llywodraeth leol 2024/25.
- 8.3. Yn 2024/25, derbyniodd Ynys Môn £127.586m mewn AEF gan LIC, gyda'r £52.153m oedd yn weddill yn dod o'r Dreth Gyngor, a chronfeydd wrth gefn ariannol y Cyngor ei hun, £4.425m.
- 8.4. Mae Tabl 10, isod, yn dangos yr incwm ychwanegol y byddai newidiadau amrywiol mewn AEF a chynnydd yn y Dreth Gyngor yn eu cael ar gyllid y Cyngor (gan gymryd nad oes newid yn sylfaen y Dreth Gyngor) ac y byddai unrhyw gyllid ychwanegol yn sgil cynnydd ym mhreimiwm y Dreth Gyngor yn cael ei ddefnyddio i gynyddu cyllidebau ar brosiectau i helpu i gyflenwi tai fforddiadwy ar yr Ynys, h.y. heb unrhyw effaith ar y gyllideb:-

Tabl 10
Effaith ar Newidiadau yn yr AEF a'r Dreth Gyngor ar Gyllid y Cyngor (net Cynllun
Gostyngiadau'r Dreth Gyngor) 2025/26

		Newid yn yr AEF – swm ariannol							
		+0%	+1%	+2%	+3%	+4%	+5%	+6%	+7%
		£'m							
Cynnydd yn y Dreth Gyngor (net o gynnydd yng Nghynllun Gostyngiadau'r Dreth Gyngor)	3%	1.346	2.621	3.898	5.174	6.450	7.725	9.001	10.277
	4%	1.795	3.071	4.347	5.622	6.898	8.174	9.450	10.726
	5%	2.244	3.519	4.795	6.071	7.347	8.623	9.899	11.175
	6%	2.692	3.968	5.244	6.520	7.796	9.072	10.347	11.623
	7%	3.140	4.417	5.693	6.968	8.244	9.520	10.796	12.072
	8%	3.589	4.865	6.141	7.417	8.693	9.969	11.245	12.521
	9%	4.038	5.314	6.590	7.866	9.142	10.418	11.693	12.969
	10%	4.487	5.763	7.039	8.315	9.590	10.866	12.142	13.418
	11%	4.936	6.212	7.487	8.763	10.039	11.315	12.591	13.867
	12%	5.384	6.660	7.936	9.212	10.488	11.764	13.040	14.315
	13%	5.833	7.108	8.385	9.661	10.937	12.212	13.488	14.764
	14%	6.282	7.558	8.834	10.109	11.385	12.661	13.937	15.213
	15%	6.730	8.006	9.282	10.558	11.834	13.110	14.386	15.662
	16%	7.179	8.455	9.731	11.007	12.283	13.559	14.834	16.110
	17%	7.627	8.904	10.180	11.446	12.731	14.007	15.283	16.559
	18%	8.076	9.353	10.628	11.904	13.180	14.456	15.732	17.008
	19%	8.525	9.801	11.077	12.353	13.629	14.905	16.181	17.456
20%	8.974	10.250	11.526	12.802	14.077	15.353	16.629	17.905	

- 8.5** Er mwyn cyllido'r gofyniad cyllidebol ychwanegol a amcangyfrifir o £11.841m, ynghyd â disodli'r £4.425m o gronfeydd wrth gefn a ddefnyddir i gydbwysu'r gyllideb yn 2024/25 gyda chyllid parhaol, byddai'n ei gwneud yn ofynnol i'r AEF godi 7% ac i'r Dreth Gyngor gynyddu dros 17% i greu digon o gyllid. Os na fydd cynnydd mewn AEF, byddai'n ei gwneud yn ofynnol i'r Dreth Gyngor godi tua 36% er mwyn creu digon o gyllid parhaol i fodloni gofyniad cyllideb net o £196.005m.
- 8.6** Mae'r sefyllfa ar gyfer 2026/27 a 2027/28 yn gwella wrth i'r cynnydd yn y gofyniad cyllideb net ostwng i 3.2% yn 2026/27 a 2.6% yn 2027/28. Byddai cynnydd o 5% yn y Dreth Gyngor yn y ddwy flynedd yn creu tua £2.2m o gyllid ychwanegol a, gyda chynnydd o 2% mewn AEF (yn unol â lefel chwyddiant cyffredinol), byddai bron yn bosibl gosod cyllideb gytbwys.
- 8.7** Tâl Band D Ynys Môn ar gyfer 2024/25 yw'r 16eg uchaf allan o'r 22 awdurdod yng Nghymru. Fodd bynnag, nid yw cymharu'r tâl Band D yn rhoi cymhariaeth wirioneddol gan nad yw'n ystyried faint o eiddo sydd ym mhob band. Mae awdurdodau sydd â nifer uchel o eiddo ym Mand A a B yn tueddu i fod â thâl Band D uwch er mwyn creu digon o incwm.

- 8.8** Drwy gymharu gwerth sylfaen y dreth fel canran o'r anheddau trethadwy, mae ffigwr Ynys Môn yn debyg i Sir y Fflint, Gwynedd a Cheredigion, tua 96% i 100%, ond mae tâl Band D Ynys Môn £86 yn is na Sir y Fflint, £184 yn is na Gwynedd a £154 yn is na Cheredigion. Mae hyn yn awgrymu bod tâl Band D Ynys Môn yn rhy isel ac mae rhywfaint o hyblygrwydd i gynyddu'r tâl. Mae pob cynnydd o 1% yn y tâl Band D yn cynyddu'r tâl o £16. Byddai cynyddu'r tâl Band D i'r un lefel â Sir y Fflint yn creu £2.85m yn ychwanegol mewn refeniw'r Dreth Gyngor, £6.10m pe bai'r tâl ar lefel Gwynedd a £5.11m pe bai'r tâl yn unol â Cheredigion.

9. PREMIWM Y DRETH GYNGOR

- 9.1.** Yn 2022, ymgynghorodd y Pwyllgor Gwaith ar gynyddu'r premiwm ar ail gartrefi, a'r penderfyniad terfynol oedd cynyddu'r premiwm ar ail gartrefi i 75% yn 2023/24 a 100% yn 2024/25. Ni chynigiwyd unrhyw newid ar y premiwm ar gartrefi gwag, a arhosodd yn 100%.
- 9.2.** Mae LIC bellach wedi rhoi'r pŵer i awdurdodau lleol yng Nghymru godi premiymau o hyd at 300% ond, hyd yma, nid oes yr un Cyngor yng Nghymru wedi codi'r premiwm i'r lefel hon.
- 9.3.** Pwrpas y premiwm yw darparu modd i awdurdod lleol i helpu i:-
- Ddod ag eiddo gwag hirdymor yn ôl i ddefnydd i ddarparu cartrefi diogel a fforddiadwy;
  - Cefnogi awdurdodau lleol i gynyddu'r cyflenwad o dai fforddiadwy a gwella cynaliadwyedd cymunedau lleol.
- 9.4.** Mae'r lefel bresennol o breimiwm yn creu tua £3.6m, mae £1.2m o'r swm hwnnw wedi'i neilltuo ar gyfer darparu benthyciadau a grantiau i brynwyr tro cyntaf, mae £300k wedi'i neilltuo ar gyfer gweithredu Erthygl 4, defnyddir £150k i gyllido cost ychwanegol staff y Dreth Gyngor i gasglu'r premiwm a staff y Gwasanaethau Tai i weinyddu'r cynlluniau grantiau a benthyciadau. Buddsoddiwyd £55k yn y Tîm Datblygu Economaidd i helpu i wella'r economi leol. Mae'r £1.9m sy'n weddill yn darparu cyllid ychwanegol i gefnogi cymunedau ac i ddarparu gwasanaethau twristiaeth. Mae'r mathau o wasanaethau a gyllidir yn cynnwys:-
- darparu cymhorthdal i gyllido ysgolion bach lle mae niferoedd disgyblion yn lleihau oherwydd niferoedd uchel o ail gartrefi;
  - darparu gwasanaethau o amgylch ardaloedd arfordirol, gan gynnwys wardeiniaid traeth, gwasanaeth glanhau a chasglu gwastraff ychwanegol;
  - galluogi'r Cyngor i ddelio â thensiwn cymunedol sy'n deillio o niferoedd uchel o dwristiaid mewn ardaloedd.
- 9.5.** Gan fod y Cyngor wedi ymgynghori ar gyflwyno'r premiwm yn ôl yn 2015, cyn cyflwyno'r premiwm yn 2017, nid yw'n ofynnol ymgynghori er mwyn newid lefel y premiwm. Fodd bynnag, os codir lefel y premiwm yn uwch na 100%, mae canllawiau LIC yn cynghori'n gryf i awdurdodau lleol ymgynghori â phob parti â buddiant o leiaf 6 mis cyn dechrau'r flwyddyn ariannol y mae'r premiwm yn bethnasol iddi. Felly, byddai'n ofynnol i'r ymgynghoriad ddechrau cyn 1 Hydref 2024, os mai'r bwriad yw cynyddu'r naill breimiwm neu'r llall o 1 Ebrill 2025.
- 9.6.** Byddai pob cynnydd o 10% yn y premiwm yn creu amcangyfrif o £325k (premiwm ail gartrefi) ac amcangyfrif o £50k (premiwm cartrefi gwag).
- 9.7.** Mae nifer yr eiddo sy'n destun y premiwm ail gartrefi wedi gostwng ers i'r premiwm gael ei godi o 35% i 50% ac yna i 100%, er bod y darlun wedi'i ystumio rywfaint gan y ffaith bod LIC wedi newid y rheoliadau mewn perthynas â llety hunanarlwyo ac mae nifer o gartrefi, a oedd gynt yn destun Ardrethi Annomestig yn ôl ar gofrestr y Dreth Gyngor. Mae nifer yr eiddo sy'n destun y premiwm cartrefi gwag wedi aros yn weddol gyson dros y 3 blynedd diwethaf.

10. BALANSAU CYFFREDINOL A CHRONFEYDD WRTH GEFN

- 10.1.** Mae balansau cyffredinol y Cyngor yn cynnwys digon o gyllid i dalu am unrhyw wariant annisgwyl a allai godi yn ystod y flwyddyn, na ellir ei gyllido o'r gyllidebau refeniw neu gyfalaf presennol. Yn ogystal â hyn, mae'r Cyngor yn cadw cronfeydd wrth gefn clustnodedig, i dalu am gost risgiau posibl, cost prosiectau sydd wedi'u cynllunio yn y dyfodol a chynnal cyllid grant nas defnyddiwyd neu unrhyw gyllid cyfyngedig arall sydd gan y Cyngor.
- 10.2.** Ar 31 Mawrth 2023, roedd gan y Cyngor £15.607m o falansau cyffredinol a £16.778m o gronfeydd wrth gefn clustnodedig. Y strategaeth y cytunwyd arni gan y Cyngor ar gyfer balansau cyffredinol yw cadw isafswm o 5% o'r gyllideb refeniw net ar gyfer y flwyddyn. Felly, yn 2024/25, dylai'r isafswm yn y balans cyffredinol fod yn £9.2m. Wrth bennu cyllideb 2024/25, defnyddiwyd £4.425m o'r balansau cyffredinol i gydbwysu'r gyllideb, sy'n lleihau lefel y balansau cyffredinol i £11.182m, sydd £1.98m yn uwch na'r balans gofynnol isaf. Fodd bynnag, dylid nodi y byddai unrhyw orwariant ar gyllideb refeniw 2024/25 yn cael ei gyllido o falansau cyffredinol. Yn ôl y rhagolygon ar ddiwedd chwarter 1 2024/25, amcangyfrifir y bydd y gyllideb refeniw yn gorwario £0.09m ac mae £0.1m o'r balansau cyffredinol eisoes wedi'i ddyrannu i gyllido gwariant nad oedd wedi'i ragweld. Mae hyn yn golygu y rhagwelir y ceir balans o £10.99m, sydd £1.79m yn uwch na'r trothwy isaf. Dylid nodi hefyd y byddai unrhyw gyllid ychwanegol a dderbyniwyd yn 2024/25 gan LIC mewn perthynas â'r cynnydd mewn cyfraniadau pensiwn athrawon yn arwain at gyllid annisgwyl ac y byddai'n cynyddu lefel y balansau cyffredinol. Felly, mae potensial i ddefnyddio balansau cyffredinol unwaith eto fel ffynhonnell cyllido, ond i raddau llai nag yn y ddwy flynedd flaenorol.
- 10.3.** Cynhaliwyd adolygiad o'r cronfeydd wrth gefn a clustnodedig yn 2023/24 a throsglwyddwyd £2.0m o gronfeydd wrth gefn clustnodedig yn ôl i falansau cyffredinol y Cyngor. Wedi'u cynnwys yn y cronfeydd wrth gefn clustnodedig mae £5.5m o gronfeydd wrth gefn ar gyfer risgiau penodol, fel chwyddiant, colledion heb eu hyswirio a'r cynnydd yn y galw am wasanaethau penodol. Gallai'r cronfeydd wrth gefn hyn gael eu rhyddhau yn ôl i'r balansau cyffredinol, ond byddai hyn yn gwanhau sefyllfa ariannol y Cyngor oherwydd, pe bai'r risgiau yn dod yn realiti, byddai'r gost ariannol yn gorfod cael ei gyllido o'r balansau cyffredinol.

11. DADANSODDIAD SENSITIFRWYDD

- 11.1.** Mae'r amcangyfrif o'r sefyllfa ariannol a ddangosir yn Nhabl 8, uchod, yn seiliedig ar ragdybiaethau sy'n ymwneud â nifer o ffactorau. Mae Tabl 11, isod, yn dangos y newid yn y gyllideb gwariant net a fyddai'r canlyniad pe bai pob rhagdybiaeth yn amrywio 1%:-

Tabl 11
Effaith ariannol Newid o 1% yn Rhagdybiaethau'r Gyllideb Ariannol

Rhagdybiaeth	Effaith Newid o 1% £'000
Dyfarniad Cyflog NJC	618
Dyfarniad Cyflog Athrawon	369
Chwyddiant Cyffredinol	228
Chwyddiant Contract Prif Wasanaeth	250
Chwyddiant Darparwyr Gofal Cymdeithasol	392
Incwm	124
Cyfradd Lllog a Dderbynnir	150
Cyllid Allanol Cyfun (AEF)	1,275
Y Dreth Gyngor (net Cynllun Gostyngiadau'r Gyngor)	402
Galw o ran Lleoliadau Plant	62
Galw o ran Lleoliadau Gwasanaeth Oedolion	260
Digartrefedd	7
Llwyth Achosion Cynllun Gostyngiadau'r Dreth Gyngor	73

12. PONTIO'R BWLCH CYLLIDO

- 12.1.** Os yw'r modelu ariannol yn gywir, yna bydd angen £11.845m ychwanegol ar gyfer y pwysau chwyddiant i ddarparu'r gwasanaeth presennol ac ar gyfer gofynion y pwysau ar y gyllideb yn 2025/26, er y dylid nodi bod y ffigur hwn yn seiliedig ar ragdybiaethau, a bydd angen gwneud addasiadau wrth i'r broses gyllideb fynd yn ei blaen.
- 12.2.** Pe bai AEF yn codi 1% a bod y Dreth Gyngor yn codi 5%, dim ond £3.88m ychwanegol y bydd y cyllid ychwanegol yn ei greu (heb addasu ar gyfer y cynnydd mewn cynllun Gostyngiadau'r Dreth Gyngor), gan adael bwlch o £7.958m. Fodd bynnag, rhaid ystyried y defnydd o gronfeydd wrth gefn yn 2024/25 hefyd ac, os na ddefnyddir cronfeydd wrth gefn yn 2025/26, yna mae'r diffyg cyllid yn cynyddu £4.425m i £12.383m.
- 12.3.** Fel y dangosir ym mharagraff 9, mae gan y Cyngor rywfaint o gapasiti i ddefnyddio balansau cyffredinol a chronfeydd wrth gefn i helpu i leihau'r bwlch cyllido, ond wrth ddefnyddio cronfeydd wrth gefn mae risgiau gan nad ydynt yn ffynhonnell incwm gylchol ac nid yw defnyddio cronfeydd wrth gefn yn dileu'r angen i bontio'r bwlch cyllido yn y tymor hir. Yn ogystal â hyn, mae defnyddio cronfeydd wrth gefn yn lleihau cronfeydd wrth gefn ariannol y Cyngor ac yn gwanhau ei sefyllfa ariannol. Rhaid bod yn ofalus i sicrhau nad yw lefel y cronfeydd sy'n cael eu defnyddio yn gadael y Cyngor mewn sefyllfa lle nad oes ganddo ddigon o gyllid i dalu am unrhyw wariant annisgwyl neu i fynd i'r afael â risgiau posibl os ydynt yn arwain at sefyllfa sy'n gofyn am weithredu a chyllid.
- 12.4.** Ar hyn o bryd, mae gan ysgolion £5.577m o gronfeydd wrth gefn, er bod £2.167m wedi'i ddefnyddio yn 2024/25 i gydbwysu'r gyllideb referniw, mae hyn yn gadael balans o £3.410m, sy'n cyfateb i 6.4% o gyllideb ddatganoledig ysgolion 2024/25. Mae yna rywfaint o gapasiti, felly, i ysgolion gyfrannu tuag at y targed arbedion. Mae'r model ariannol yn cynyddu cyllideb ddatganoledig ysgolion i £54.46m, a byddai lleihau'r gyllideb hon 2% yn creu arbedion o £1.089m. Bydd hyn yn ei gwneud hi'n anos i ysgolion unigol gydbwysu eu cyllideb yn 2025/26, yn enwedig ysgolion llai lle mae'r hyblygrwydd o ran maint dosbarthiadau yn llai.

- 12.5.** Nododd adolygiad diweddar o gyllideb Gwasanaethau Oedolion na fydd angen yr holl fuddsoddiad ychwanegol a wnaed yn 2024/25 oherwydd bod y galw am wasanaethau wedi sefydlogi, a nododd ymarfer cyllidebu'n seiliedig ar sero y gellid tynnu £500k allan o'r gyllideb. Mae'r model ariannol hefyd yn caniatáu cynnydd yn y gyllideb o £961k i gyllido pwysau demograffig. Er bod risg sylweddol y gallai'r galw am wasanaethau gynyddu, byddai peidio â darparu ar gyfer pwysau demograffig o fewn Gwasanaethau Oedolion yn lleihau'r gofyniad cyllidebol o £961k.
- 12.6.** Mae'r model ariannol yn caniatáu chwyddiant o 1.9% ar gyllidebau cyflenwadau a gwasanaethau cyffredinol. Nid yw'r rhan fwyaf o'r cyllidebau hyn yn rhai a arweinir yn llwyr gan alw a gallai gwasanaethau leihau gwariant i gyd-fynd â'r gyllideb. Os caiff ysgolion eu heithrio, ac na chaniateir chwyddiant ar gyfer cyflenwadau a gwasanaethau cyffredinol, byddai hyn yn lleihau'r gyllideb o £158k.
- 12.7.** Mae'r model ariannol yn caniatáu cyllideb o £1.447m i gyllido cost benthychiadau a grantiau i brynwyr tro cyntaf. Mae'r galw am y cymorth hwn yn amrywio a gall y Cyngor reoli nifer y ceisiadau a gymeradwywyd mewn unrhyw flwyddyn, mae hyn yn rhoi cyfle i'r Cyngor leihau'r gyllideb hon. Byddai ei gostwng yn ôl i £1m yn lleihau'r gofyniad cyllidebol o £447k.
- 12.8.** Yn seiliedig ar yr addasiadau a nodir ym mharagraffau 12.3 i 12.7, byddai'r bwlch cyllido ar gyfer 2025/26 yn gostwng o £12.383m i £7.227m. Mae'n ofynnol yn gyfreithiol i'r Cyngor bennu cyllideb gytbwys bob blwyddyn, lle mae'r gyllideb yn amcangyfrif rhesymol a theg o'r costau a wyneb i ddarparu'r gwasanaethau yn y flwyddyn y mae'r gyllideb yn berthnasol iddi ac y gellir cyllido'r gost amcangyfrifedig o gyllid LIC, y Dreth Gyngor a chronfeydd wrth gefn a balansau. Os yw lefel y cyllid yn annigonol, mae hynny'n golygu mai'r unig opsiwn fyddai lleihau'r gyllideb gwariant net i'r lefel o gyllid sydd ar gael.
- 12.9.** Unwaith eto, gan dybio bod y bwlch cyllid yn £7.227m, mae hynny'n cyfateb i arbedion referniw o 3.9% o gyllideb gwariant net 2024/25. Fodd bynnag, mae'r gyllideb referniw net yn cynnwys nifer o gyllidebau sydd y tu hwnt i reolaeth y Cyngor ac y mae'n rhaid eu cyllido, mae'r rhain yn cynnwys:-
- Ardoll yr Awdurdod Tân – £4.93m yn 2024/25;
  - Costau Cyllido Cyfalaf – £6.42m yn 2024/25;
  - Cynllun Gostyngiadau'r Dreth Gyngor – £7.28m yn 2024/25;
  - Costau Pensiwn Hanesyddol – £1.01m yn 2024/25;
  - Lwfansau Aelodau – £1.13m yn 2024/25;
  - Ffioedd Archwilio ac Arolygu - £0.42m yn 2024/25;
  - Costau'r Crwneriaid - £0.31m yn 2024/25;
  - Gwasanaethau ar y cyd gydag Awdurdodau Lleol Eraill - £2.67m yn 2024/25.
- 12.10.** Yn ogystal â hyn, os yw cyllideb ysgolion wedi'i chapio ar 2%, nid yw'n bosibl cynnwys cyllideb ysgolion mewn unrhyw dargedau arbedion pellach. Felly, mae'n rhaid i unrhyw arbedion ddod o'r cyllidebau sy'n weddill (£106.9m yn 2024/25) ac mae hyn yn cyfateb i arbedion o 6.7% o'r cyllidebau lle mae'n bosibl gweithredu arbedion.
- 12.11.** Mae dadansoddiad, sydd ynghlwm fel Atodiad 4, yn dangos y gyllideb sy'n cael ei gwario ym mhob gwasanaeth ar wasanaethau statudol, gwasanaethau anstatudol ac ati. Mae'n dangos bod 85.9% o gyllideb gwariant net y Cyngor yn cael ei wario ar wasanaethau statudol. Mae hyn yn cadarnhau y bydd hi'n anodd iawn cyflawni arbedion cyllidebol os ydym am gynnal gwasanaethau statudol.
- 12.12.** Mae gwaith wedi dechrau i nodi unrhyw arbedion effeithlonrwydd y gellir eu cynnwys ond o ystyried y toriadau blaenorol oherwydd llymder a'r galw cynyddol am wasanaethau, nid yw Gwasanaethau wedi nodi unrhyw arbedion effeithlonrwydd sylweddol y gellir eu creu. Dim ond trwy leihau gwasanaethau neu roi'r gorau i gynnal gwasanaethau y gellir creu unrhyw gynilion.
- 12.13.** Wrth edrych ymlaen at 2026/27 a 2027/28, mae'r sefyllfa'n dangos rhywfaint o welliant fel y dangosir yn Nhabl 12, isod:-

Tabl 12
Amcangyfrif o Ddiffyg Cyllid 2026/27 a 2027/28

	2026/27 £'m		2027/28 £'m	
Diffyg yn y Gyllideb a Ddygwyd Ymlaen		12.283		12.980
Amcangyfrif o'r Cynnydd mewn Chwyddiant Pwysau o ran Galw	5.129 0.883		5.347 0.000	
Amcangyfrif o'r Cynnydd yn y Gyllideb		6.012		5.347
Cynnydd mewn AEF @ 2%	(2.577)		(2.629)	
Cynnydd yn y Dreth Gyngor @ 5%	(2.738)		(2.875)	
Amcangyfrif o'r Cynnydd o ran Cyllid		(5.315)		(5.504)
Diffyg yn y Gyllideb a Ddygwyd Ymlaen		12.980		12.823
Diffyg Ychwanegol yn y Gyllideb yn y Flwyddyn		0.697		(0.157)

12.14. Yn seiliedig ar y rhagolygon hyn, dangosir y dangosydd gwydnwch ariannol sy'n pennu'r bwllch cyllido fel canran o'r gwariant referniw net isod, yn Nhabl 13:-

Table 13
Amcangyfrif o'r Bwllch Cyllido fel Canran o'r Gwariant Referniw Net

Blwyddyn	Cyllideb Ddisymyd £'m	AEF £'m	Y Dreth Gyngor y flwyddyn flaenorol (nodyn 1) £'m	Cyfanswm y Cyllid cyn Cynnydd y Dreth Gyngor £'m	Amcangyfrif o'r Bwllch Cyllido £'m	% Bwllch
2018/19	132.337	94.924	33.644	128.568	3.769	2.85%
2019/20	134.702	95.159	35.087	130.246	7.156	5.21%
2020/21	142.203	101.005	39.370	140.375	1.828	1.29%
2021/22	147.076	104.825	41.161	145.986	1.090	0.74%
2022/23	155.501	114.549	42.957	157.506	(2.005)	(1.29%)
2023/24	173.830	123.665	44.879	168.544	5.286	3.04%
2024/25	188.992	127.586	47.628	175.214	13.778	7.29%
2025/26 rhagolwg - nodyn 1	196.005	128.862	52.153	181.015	14.990	7.65%
Rhagolwg 2026/27- nodyn 2	189.633	131.439	54.759	186.198	3.435	1.81%
Rhagolwg 2027/28	194.281	134.016	57.497	191.513	2.768	1.42%
Nodyn 1 - Mae ffigyrau'r Dreth Gyngor y Flwyddyn Flaenorol wedi'u haddasu i ystyried newidiadau i sylfaen y dreth						
Nodyn 2 – Mae'r gyllideb ddisymyd ar gyfer 2026/27 yn cymryd bod y gyllideb derfynol ar gyfer 2025/26 yn cael ei diwygio i lawr i gyd-fynd â'r cyllid sydd ar gael						

12.15. Gellir gweld mai'r sefyllfa ar gyfer 2025/26 yw'r sefyllfa waethaf y mae'r Cyngor wedi bod ar y cam hwn o'r broses o bennu'r gyllideb ers nifer o flynyddoedd, ac mae'n dilyn o 2024/25 a oedd hefyd yn flwyddyn heriol iawn yn ariannol o ran pennu'r gyllideb. Mae'r sefyllfa'n dechrau gwella yn 2026/27, ond mae hyn yn dibynnu i raddau helaeth fod chwyddiant a dyfarniadau cyflog yn parhau'n isel, bod y galw am wasanaethau yn sefydlogi, bod arbedion cyllideb yn cael eu nodi a'u cyflawni a'r setliad llywodraeth leol o leiaf yn cadw i fyny â chwyddiant.

13. CASGLIADAU

13.1. Mae'r CATC yn nodi amcangyfrif o'r gyllideb refeniw net ar gyfer y 3 blynedd nesaf gan ddefnyddio nifer o ragdybiaethau, y mae rhai ohonynt yn fwy sicr na'i gilydd. Mae'r cynllun yn caniatáu i'r Cyngor benderfynu ar ei strategaeth cyllido yn y dyfodol, ond mae nifer o faterion sy'n cynyddu'r ansicrwydd ynghylch y cynllun. Mae'r rhain yn cynnwys, amcangyfrif costau'r dyfodol ar adeg pan nad yw dyfarniadau cyflog ar gyfer y flwyddyn bresennol wedi'u cwblhau eto, amcangyfrif y galw am wasanaethau, effaith yr argyfwng costau byw ar y galw am wasanaethau'r Cyngor a chyllid Llywodraeth Leol yng Nghymru yn y dyfodol, ar ôl etholiad cyffredinol y DU. Mae lefel y cymorth gan LIC yn elfen allweddol o'r CATC, ac mae'r diffyg rhagolygon cywir yn y dyfodol o ran lefel y cyllid yn lleihau lefel y sicrwydd y gall y cynllun ei roi.

13.2. Bydd y galw am wasanaethau a'r pwysau i gynyddu cyflogau rhai rhannau o weithlu'r Cyngor (ar gyfer gweithwyr y Cyngor ei hun a gweithwyr sy'n gweithio mewn gwasanaethau dan gontract) yn cynyddu costau'n sylweddol, yn enwedig yn 2025/26. Os nad yw'r pwysau ychwanegol hwn yn cael ei adlewyrchu yn y setliad cyllido gan LIC, yna bydd yn rhaid i'r Cyngor weithredu toriadau pellach i wasanaethau a / neu gynnydd sy'n uwch na chwyddiant yn y Dreth Gyngor er mwyn gosod cyllideb gytbwys, sy'n caniatáu i'r Cyngor gyflawni ei rwymedigaethau statudol ac sy'n adlewyrchu'n gywir gostau darparu'r gwasanaethau hynny.

13.3. Mae gan y Cyngor rai cronfeydd wrth gefn y gellir eu defnyddio yn 2025/26 i helpu i leihau'r bwch cyllido posibl, ond mae'r cyllid y gellir ei ryddhau yn gyfyngedig ac ni fydd yn pontio'r bwch i gyd. Os defnyddir cronfeydd wrth gefn, bydd hynny'n gwanhau gwydnwch ariannol y Cyngor ac ond yn gohirio'r angen i wneud arbedion cyllidebol neu gynyddu'r Dreth Gyngor.

13.4. Mae'r CATC hwn yn tynnu sylw at y ffaith bod y Cyngor yn wynebu ei sefyllfa ariannol fwyaf heriol, a bydd yn rhaid gwneud penderfyniadau anodd er mwyn gosod cyllideb gytbwys yn 2025/26 a thu hwnt.

13.5. Rhaid ystyried cynyddu lefel y Dreth Gyngor yn uwch na'r lefel chwyddiant cyffredinol fel rhan o'r datrysiad ariannol cyffredinol i gyllido'r diffyg ariannol.

RHAGDYBIAETHAU CYNLLUN ARIANNOL TYMOR CANOLIG

SENARIO FWYAF TEBYGOL			
	2025/26	2026/27	2027/28
Chwyddiant Cyflog a Phrisiau			
Costau Cyflog, Yswiriant Gwladol a Phensiynau – Staff nad ydynt yn athrawon	4.0%	2.0%	3.0%
Costau Cyflog, Yswiriant Gwladol a Phensiynau - Athrawon	4.0%	2.0%	3.0%
Cyfradd Cyfraniad LGPS	0.0%	0.0%	0.0%
Cyfradd Cyfraniadau Pensiwn Athrawon	0.0%	0.0%	0.0%
Trydan	- 21.3%	0.0%	2.0%
Nwy	- 22.8%	0.0%	2.0%
CPI (gan gynnwys unrhyw gywiriad o'r flwyddyn flaenorol)	1.9%	1.9%	2.0%
Prif Gontractau Gwasanaeth	3.0%	3.0%	2.0%
Contractau Darparwyr Gofal Cymdeithasol	5.0%	3.0%	2.0%
Ffioedd a Thaliadau	3.0%	3.0%	2.0%
Y Dreth Gyngor	5.0%	5.0%	2.5%
Cyllid Allanol Cyfun	1.0%	2.0%	2.0%
Grantiau'r Llywodraeth	1.0%	2.0%	2.0%
Ardollau	4.0%	2.0%	2.0%
Costau Cyllido Cyfalaf	4.1%	0.8%	2.0%
Pwysau o ran Galw			
Lleoliadau i Blant	35.0%	2.0%	0.0%
Lleoliadau Gofal Cymdeithasol i Oedolion	5.0%	2.0%	0.0%
Cludiant Ysgol	2.0%	2.0%	0.0%
Digartrefedd	2.0%	2.0%	0.0%
Llwyth Achos Cynllun Gostyngiadau'r Dreth Gyngor	- 7.0%	2.0%	0.0%

CRYNODEB - AMCANGYFRIF O GYLLIDEB REFENIW NET 2024/25 – 2027/28

	2024/25 £'m	2025/26 £'m	2026/27 £'m	2027/28 £'m
Cyflog – Staff nad ydynt yn athrawon gan gynnwys Pensiwn ac Yswiriant Gwladol	63.994	67.315	68.944	71.013
Cyflog – Athrawon gan gynnwys Pensiwn ac Yswiriant Gwladol	36.451	37.923	38.681	39.842
Costau Gweithwyr Eraill	2.721	2.810	2.863	2.920
Costau Eiddo	7.528	7.672	7.822	7.978
Ynni	4.488	3.501	3.501	3.571
Cludiant	1.227	1.251	1.276	1.301
Cyflenwadau a Gwasanaethau	24.431	24.821	25.294	25.801
Cludiant Ysgol	4.493	4.665	4.840	4.937
Prydau Ysgol	3.267	3.332	3.398	3.466
Lleoliadau Addysg Allsirol	0.938	0.966	1.014	1.034
Trefniadau Addysg ar y Cyd	2.567	2.670	2.724	2.778
Gofal Cymdeithasol Oedolion	30.947	33.376	35.212	35.916
Lleoliadau Gofal Plant	8.237	10.806	11.513	11.743
Casglu a Gwaredu Sbwriel	8.874	9.140	9.414	9.602
Cynnal a Chadw Priffyrdd a Goleuadau Stryd	5.106	5.208	5.312	5.418
Cludiant Bws Gwasanaethau Cyhoeddus	2.310	2.379	2.451	2.500
Cymorth i brynwyr tro cyntaf / Erthygl 4	0.002	1.449	2.034	2.085
Digartrefedd	1.120	1.157	1.193	1.217
Lwfansau a Threuliau Aelodau	1.125	1.148	1.171	1.194
Crwneriaid	0.306	0.312	0.318	0.325
Ffioedd Archwilio ac Arolygu	0.417	0.425	0.434	0.443
Gwasanaeth Tân ac Ardollau Eraill	4.931	5.129	5.231	5.336
Cynllun Gostyngiadau'r Dreth Gyngor a Budd-daliadau Eraill	7.497	7.353	7.848	8.044
Taliadau Cyllido Cyfalaf a Llog a Dderbynnir	5.753	6.087	6.288	6.588
Cronfeydd wrth gefn ar gyfer Argyfyngau	1.306	1.856	1.307	1.333
CYFANSWM GWARIANT GROS	230.036	242.751	250.083	256.385
Grantiau	(23.981)	(24.221)	(24.705)	(25.200)
Ffioedd a Thaliadau	(12.554)	(12.868)	(13.189)	(13.452)
Ad - daliadau	(7.795)	(8.085)	(8.244)	(8.409)
Rhenti	(1.542)	(1.572)	(1.604)	(1.636)
CYFANSWM INCWM GROS	(45.872)	(46.746)	(47.742)	(48.697)
GWARIANT REFENIW NET	184.164	196.005	202.341	207.688
Cynnydd o ran y Gyllideb Refeniw Net		11.841	6.336	5.347
% Cynnydd o ran y Gyllideb Refeniw Net		6.43%	3.23%	2.64%

CRYNODEB - AMCANGYFRIF O GYLLIDEB REFENIW NET YN ÔL GWASANAETH 2024/25 – 2027/28

	2024/25 £'m		2025/26 £'m		2026/27 £'m		2027/28 £'m	
Datblygu Economaidd	1.098		1.145		1.167		1.204	
Cyrchfan	0.871		0.899		0.916		0.942	
Hamdden	1.243		1.114		1.106		1.150	
Cynllunio	1.128		1.184		1.207		1.251	
Gwarchod y Cyhoedd	1.789		1.860		1.896		1.955	
Rheoleiddio		6.129		6.202		6.292		6.502
Priffyrdd	8.267		8.515		8.690		8.901	
Eiddo	1.991		1.955		1.986		2.064	
Gwastraff	10.111		10.375		10.658		10.886	
Priffyrdd, Gwastraff ac Eiddo		20.369		20.845		21.334		21.851
Gwasanaethau Oedolion		39.197		42.005		44.001		45.039
Gwasanaethau Plant		14.436		17.306		18.141		18.590
Ysgolion	53.066		54.461		55.509		57.081	
Addysg Ganolog	13.285		13.795		14.133		14.461	
Diwylliant	1.576		1.580		1.605		1.650	
Addysg a Diwylliant		67.927		69.836		71.247		73.192
Adnoddau Dynol	1.695		1.753		1.787		1.838	
TGCh	4.683		4.817		4.946		5.072	
Trawsnewid	1.243		1.288		1.312		1.351	
Trawsnewid		7.621		7.858		8.045		8.261
Tai		1.660		1.720		1.768		1.813
Adnoddau		4.017		4.182		4.265		4.394
Busnes y Cyngor		2.125		2.203		2.247		2.312
Rheolaeth Gorfforaethol		0.802		0.833		0.850		0.875
Cyllido Cyfalaf	5.754		6.087		6.288		6.588	
Cynllun Gostyngiadau'r Dreth Gyngor / Budd-daliadau	7.497		7.354		7.848		8.045	
Ardollau	4.931		5.129		5.231		5.336	
Cymorth i brynwyr tro cyntaf	0.002		1.449		2.034		2.085	
Corfforaethol a Democrataidd	2.142		2.200		2.243		2.288	
Ad-daliadau CRT	(0.800)		(0.832)		(0.849)		(0.866)	
Arbedion i'w canfod	(1.000)		0.000		0.000		0.000	
Cronfeydd Wrth Gefn ar gyfer Argyfyngau	1.355		1.628		1.356		1.383	
Nid yn Wasanaeth		19.881		23.015		24.151		24.859
CYFANSWM GWARIANT NET		184.163		196.005		202.341		207.688

CYLLIDEB 2024/25 YN ÔL ADRAN A MATH O WASANAETH

Gwasanaeth	Statudol ac a yrrir gan Alw		Statudol – heb ei yrru gan Alw		Rhannol statudol, Rhannol Ddi-Statudol / Gofyniad Llywodraeth Cymru		Anstatudol		Gwasanaethau Cymorth	
	£'m	£'m	£'m	£'m	£'m	£'m	£'m	£'m	£'m	£'m
Datblygu Economaidd	0.000		0.000		0.260		0.422		0.416	
Cyrchfan	0.000		0.356		0.000		0.515		0.000	
Hamdden	0.000		0.000		0.032		0.835		0.376	
Cynllunio	0.299		0.556		0.033		0.000		0.240	
Gwarchod y Cyhoedd	0.703		1.016		0.016		0.054		0.000	
Rheoleiddo		1.002		1.928		0.341		1.826		1.032
Priffyrdd	0.463		6.305		0.161		0.543		0.795	
Eiddo	0.000		1.735		0.000		(0.325)		0.580	
Gwastraff	0.750		9.361		0.000		0.000		0.000	
Priffyrdd, Gwastraff ac Eiddo		1.213		17.401		0.161		0.218		1.375
Gwasanaethau Oedolion		34.712		1.672		0.397		0.290		2.126
Gwasanaethau Plant		12.539		0.608		0.000		0.883		0.406
Ysgolion	53.066		0.000		0.000		0.000		0.000	
Addysg Ganolog	6.897		4.536		0.422		0.000		1.430	
Diwylliant	0.000		0.000		1.506		0.036		0.034	
Addysg a Diwylliant		59.963		4.536		1.928		0.036		1.464
Adnoddau Dynol	0.000		0.000		0.000		0.000		1.695	
TGCh	0.000		0.000		0.000		0.000		4.683	
Trawsnewid	0.000		0.000		0.099		0.000		1.144	
Trawsnewid		0.000		0.000		0.099		0.000		7.522

Gwasanaeth	Statudol ac a yrrir gan Alw		Statudol – heb ei yrru gan Alw		Rhannol statudol, Rhannol Ddi-Statudol / Gofyniad Llywodraeth Cymru		Anstatudol		Gwasanaethau Cymorth	
	£'m	£'m	£'m	£'m	£'m	£'m	£'m	£'m	£'m	£'m
Tai		1.068		0.000		0.215		0.303		0.074
Adnoddau		0.753		0.606		0.000		0.000		2.658
Busnes y Cyngor		0.544		0.372		0.387		0.000		0.822
Rheolaeth Gorfforaethol		0.000		0.000		0.000		0.000		0.802
Cyllido Cyfalaf	0.000		6.423		0.000		(0.670)		0.000	
Cynllun Gostyngiadau'r Dreth Gyngor / Budd-daliadau	7.393		0.000		0.000		0.105		0.000	
Ardollau	0.000		4.931		0.000		0.000		0.000	
Cymorth i brynwyr tro cyntaf	0.000		0.000		0.000		0.002		0.000	
Corfforaethol a Democrataidd	(0.214)		0.682		1.542		0.133		0.000	
Ad-daliadau CRT	0.000		0.000		0.000		(0.800)		0.000	
Arbedion i'w Canfod	0.000		0.000		0.000		0.000		(1.000)	
Cronfeydd wrth gefn ar gyfer Argyfyngau	0.000		0.000		0.000		1.355		0.000	
Nid yn Wasanaeth		7.179		12.036		1.542		0.125		(1.000)
CYFANSWM GWARIANT NET		118.973		39.159		5.070		3.681		17.281
% GWARIANT NET		64.6%		21.3%		2.7%		2.0%		9.4%